

Κωνσταντίνος Βαφειάδης*Είδικό Διδακτικό Προσωπικό**Ανωτάτη Εκκλησιαστική Ακαδημία Αθήνας**e-mail: konstantinvaf@gmail.com***ΤΟ ΚΕΛΛΙΟ ΤΟΥ ΓΕΝΕΣΙΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ «ΜΑΡΟΥΔΑ» ΣΤΟ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ, 17^{ος} – 19^{ος} ΑΙΩΝΕΣ¹**

Περίληψη: Στις Καρυές του Αγίου Όρους εύρσκεται το κελλίο του Γενεσίου της Θεοτόκου «του Μαρουδά», το οποίο άνήκει στην μονή Χιλανδαρίου. Παρά την παλαιότητά του, το κελλίο δέν εύμοιρησε άναφορών στην έρευνα, ούτε βεβαίως έπισταμένης μελέτης. Έντούτοις, ή πρόσφατη μελέτη των σωζόμενων στο κελλίο έγγραφων και έπιγραφών έπέτρεψε την σύνταξη διαγράμματος της ιστορίας του κελλίου άπό τον 17^ο αιώνα και έξής. Άξίζει δέ να σημειωθεί ότι οι πληροφορίες των άνωτέρω πηγών δέν τεκμηριώνουν μόνον την διαδοχή και το έργο των γερόντων του κελλίου, αλλά και πτυχές του βίου των Άγιορειτών και των εξέλιξεων στον Άθω, ιδίως μετά τα μέσα του 18^{ου} αιώνα και έξής.

Λέξεις-Κλειδιά: Άγιον Όρος, Καρυές, Ι. Μονή Χιλανδαρίου, κελλίο Μαρουδά

Ός είναι γνωστό, ή ιστορία και ό έσωτερικός βίος των άγιορειτικών κελλίων είναι συνυφασμένος με την καθιέρωση της κεντρικής οργανώσεως και διοικήσεως στις Καρυές, γνωστή υπό την όνομασία «Μεγάλη Μέση», «Πρωτάτον», άργότερα «Μεγάλη Σύναξις των Καρυών» και, άπό το έτος 1744, «Ιερά Κοινότης». Στο κέντρο αυτό του Αγίου Όρους θα διαμορφωθούν ένωρις (πρώτη μνεία το έτος 908) οι βασικοί θεσμοί, οι όποιοι θα θεμελιώσουν το άγιορειτικό πολίτευμα, έπί τη βάσει των Τυπικών των έτών 972 (του Τζιμισκή), 1045 (του Μιχαήλ Μονομάχου), 1192 (του άγίου Σάββα Σερβίας) 1406 (του Μανουήλ Παλαιολόγου), αλλά και του Τυπικού του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γαβριήλ Δ' (1783)². Τα άνωτέρω ρυθμιστικά κείμενα θα προσδιορίσουν τις άρμοδιότητες του Πρώτου και της Συνάξεως των Καρυών έν σχέσει προς τα μοναστήρια, τις σκήτες και τα κελλία. Πρός τούτοις, ή διαμόρφωση της πολίχνης των Καρυών περίξ του ιερού ναού του Πρωτάτου, του λατρευτικού κέντρου της άθωνικής χερσονήσου³, έμελλε να είναι συνάρτηση δύο κυρίως παραγόντων: του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του Πρωτάτου και του άντιπροσωπευτικού συστήματος διακυβερνήσεως των Άθωνιτών μοναχών⁴.

Ειδικότερα, οι άπαρχές του κελλιωτικού βίου άνάγονται στους Μέσους Βυζαντινούς χρόνους. Όρισμένα μάλιστα άπό τα σωζόμενα σήμερα κελλία της άλλοτε λαύρας των Καρυών έλκουν την καταγωγή άπό συγκεκριμένες βυζαντινές Μονές, όπως το κελλίο των Εισοδίων της

1 Έγκάρδιες εύχαριστίες όφείλω στον γέροντα Μακάριο του κελλίου του Μαρουδά, για την άδεια μελέτης έγγραφων του κελλίου, αλλά και στον γέροντα Συμεών Διονυσιάτη, τρις Πρώτο του Αγίου Όρους, για τις πολύτιμες έπί του θέματος παρατηρήσεις και συμβουλές του.

2 Για τα Τυπικά ή βιβλιογραφία είναι έκτενης. Για μιá γενική είσαγωγή στο θέμα βλ. ένδεικτικώς Janin 1964. Για τα άγιορειτικά Τυπικά ειδικότερον βλ. ένδεικτικώς Παπαχρυσάνθου 1992, 251-286. *Byzantine monastic foundation documents*, 193-293.

3 Βλ. ένδεικτικώς Χρυσοχρίδης 2000. Πρβλ. Ό ίδιος, 1999.

4 Για τα άνωτέρω ζητήματα βλ. ένδεικτικώς Παπαχρυσάνθου 1992, 293 κ.έ.. Ό ίδια, 1999.

Θεοτόκου, τὸ καλούμενο τοῦ Ραβδόχου (998), τὸ κελλίον τῆς Μεγάλης Παναγίας (πρῶν μονὴ Γομάτου) (1009), τὸ κελλίον τοῦ Τροχαλᾶ ἢ Τρωγαλᾶ (1018), τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Καπρούλη (1066), τοῦ Ἁγίου Σάββα τοῦ Ἱγιασμένου (Τυπικαριό) (1193), τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος (1304) κ.ἄ.. Τὰ καθιδρύματα αὐτά, μετὰ τὴν παγίωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κυρίαρχων Μονῶν στὸν Ἄθω, θὰ συνεχίσουν τὴν ιστορικὴ τους διαδρομὴ ὡς κελλία ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὸ Πρωτάτο καὶ ἀργότερα ἀπὸ τὶς Μονές. Ἡ δὲ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κελλίων στὰ μεταβυζαντινὰ χρόνια δύνανται νὰ ἀποδοθεῖ στὴν καθιέρωσις τῆς Ἱδιορρυθμίας καὶ ἐν γένει στὶς φυγόκεντρες τάσεις, οἱ ὁποῖες βαίνουν παράλληλα μὲ τὴν βαθμιαία ἐξασθένησις τῶν θεσμῶν τῆς κεντρικῆς διοικήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἤδη ἀπὸ τὶς ἀρχές τῆς ὀθωμανικῆς κατοχῆς (1423), καὶ τὴν οἰκονομικὴν δυσπραγία. Ἀφετέρου, οἱ ἀκμάζουσες βιοτεχνικὲς καὶ ἐμπορικὲς δραστηριότητες περὶ τοῦ διοικητικοῦ κέντρου τῆς Ἱερᾶς χερσονήσου καὶ ἡ ὑπερβολικὴ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λαϊκῶν ποὺ ἐργάζονταν ἢ ἐμπορεύονταν ἐκεῖ, ἔμελλε νὰ συμβάλουν στὴν οἰκονομικὴ καὶ οἰκιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς πολίχνης τῶν Καρυῶν κατὰ τοὺς 18^ο – 19^ο αἰῶνες⁵. Πέραν τούτου, ἀξίζει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι οἱ Καρυὲς ἀποτελέσαν πάντοτε κέντρο καλλιτεχνικὸ καὶ πεδίο συμφυρμού καὶ συνυπάρξεως ποικίλων εἰκαστικῶν τάσεων. Μάλιστα ἡ συγκέντρωσις πλήθους καλλιτεχνῶν στὶς Καρυές, γὰρ ἐξασφάλισις ἐργασίας καὶ παραγγελιῶν, ἀποδεικνύεται τόσον ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ τεκμήρια ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν ὄγκο τῆς σωζόμενης ἐδῶ παραγωγῆς⁶.

Στὴν περιοχὴ τῶν Καρεῶν, πρὸς Βορρᾶν τῆς πολίχνης, εὐρίσκεται τὸ κελλίον τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, τὸ καλούμενο «τοῦ Μαρουδά»⁷ (εἰκ. 1). Παλαιότερα ἦταν γνωστὸ ἐπίσης ὡς τὸ κελλίον τῆς «Μαρούδας», ἥτοι τῆς «μικρῆς Μαρίας», τῶν «Μαρουδάδων» ἢ «Μαρδάδων», «Μαρδάρικο» ἢ «Μαρδάδικον». Θὰ πρέπει δὲ νὰ θεωρηθεῖ βέβαιο ὅτι τὸ κελλίον ἦταν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίᾳ τῆς ἱερᾶς μονῆς Χιλανδαρίου, ἐνὸς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων μοναστηρίων τοῦ Ἄθω, πνευματικὸ λίκνο τοῦ σερβικοῦ πολιτισμοῦ καὶ κέντρο διαδόσεως τῆς τιμῆς τῶν ἁγίων Σάββα καὶ Συμεὼν Νεμανja⁸.

Ὁ χρόνος ἰδρύσεως τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδά» δὲν εἶναι γνωστός. Ἐντούτοις, ἡ οἰκοδόμησις καὶ ἡ κατοίκησί του δύνανται νὰ χρονολογηθεῖ στὰ τέλη τοῦ 16^{ου} ἢ στὶς ἀρχές τοῦ 17^{ου} αἰῶνος. Τοῦτο δὲ λαμβανομένων ὑπόψει δύο τινῶν: τὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδά» συνορεύει μὲ αὐτὸ τῆς Μολυβοκκλησιᾶς, ἐπίσης χιλανδαρινὸ κελλίον, τὸ ὁποῖο οἰκοδομεῖται τὸ ἔτος 1536 καὶ ἱστορεῖται ἀπὸ τοὺς Σέρβους Макарине μοναχὸ καὶ Дмитар ἀπὸ τὴν κώμη Јањевац⁹. Ἡ Μολυβοκκλησιὰ λοιπὸν εἶναι τὸ ἀρχαιότερον χιλανδαρινὸ κελλίον στὰ βόρεια τῶν Καρεῶν, ὅπου καὶ ἡ κύρια συγκέντρωσις τῶν κελλίων τῆς μονῆς Χιλανδαρίου. Ὑποθέτουμε λοιπὸν, ὅτι τὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδά» ἀκολουθεῖ χρονικὰ τὴν ἰδρύσιν αὐτοῦ τῆς Μολυβοκκλησιᾶς. Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ ἀφιέρωσις τῶν δύο γειτνιαζόντων κελλίων στὴν Παναγία, τοῦ πρώτου στὴν Γέννησι καὶ τοῦ δευτέρου στὴν Κοίμησίν της, μαρτυρεῖ τὴν πνευματικὴν σχέσιν τῶν δύο κελλίων, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς εὐλάβειας τῶν Χιλανδαρινῶν πρὸς τὴν Παναγία. Πέραν τούτου, ἡ χρονολόγησις ὁρισμένων εἰκόνων τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου¹⁰ στὸ

5 Γιὰ τὰ κελλία τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐν γένει βλ. Δελιγκάνης ἀρχιμ. 1902, 236-242. Σμυρνάκης 1903, 344-356, 701-703. Βλάχος 1903, 36-38, 134-137, 151-159. Κτενᾶς 1935, ἰδίως 733-741, 754-757. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1957, 95-96, 126. Ὁ ἴδιος 1963, 126-127. Живојиновић 1972, 31 κ.ἄ.. Παπαχρυσάνθου 1992, 54-81, 113-135, 251-286 293-330. Κ. Χρυσόχοϊδης 1997, 115-122 καὶ σποράδην. Ὁ ἴδιος 2000, 19-41. Ὁ ἴδιος 2004, 1-20. Μουζάκης 2012, 43-50 καὶ σποράδην.

6 Βλ. ἐνδεικτικῶς Βαφειάδης 2004, 37-56. Μπονόβας 2009, τόμ. Α', 25-32.

7 Γιὰ τὸ κελλίον τοῦ Μαρουδά δὲν ἔχει ἐκπονηθεῖ συστηματικὴ μελέτη. Βλ. ὡστόσο, Σμυρνάκης 1903, 702. Ђурић 1998, 279, 292. Κυρίως Subotić, Miljković, Dudić, 2019, 71-73.

8 Γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς Χιλανδαρίου βλ. ἐνδεικτικῶς τὶς μελέτες στὰ: Bogdanović, Djurić, Medaković 1978 καὶ Subotić (ἐπιμ.) 1998. Βλ. ἐπίσης, Живојиновић 1998. Тодић 2015, 2-16.

9 Γιὰ τὸ κελλίον τῆς Μολυβοκκλησιᾶς βλ. Βαφειάδης 2004, 44-45. Суботић 2004, 507-521. Τοντός, Φουστέρης 2010, ἀριθ. 5.16. *Inscriptiones Monasterii Chilandarici*, 75-76.

10 Γιὰ αὐτὲς ἐκπονεῖται ἀπὸ τὸν γράφοντα εἰδικὴ μελέτη.

πρώτο τέταρτο του 17^{ου} αιώνας υποδηλώνει ως χρόνο ιδρύσεως του κελλίου την περί το 1600 περίοδο. Πάντως οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες για την ύπαρξη του ασκητικού καθιδρύματος ανάγονται στα μέσα του 17^{ου} αιώνας.

Ἐπιγραφή ἐπὶ λίθου, ἐντοιχισμένη ἄνωθεν τῆς παλαιᾶς εἰσόδου τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ», παραδίδει ὅτι αὐτὸ καὶ ὁ ναὸς του ἀνεγείρονται ἢ μᾶλλον ἀνακαινίζονται στὰ 1652/3, ἐπὶ προηγούμενου Βίκτωρος: *СВЗ(Н)ДА СЕ СΙΑ ЦР(Б)КОВ(Б) РОЖ(ДЬСТВА) Б(ОГОРОДИ)ЦН ВЪ ЛѢТО. ЗРѢА ПРН НГОУМΕНОУ ВΗΚТОРОУ ѿτει ,ζρѣа [= Сазиде се ова црква Рођења Богородице године 7161, при игуману Виктору, године [7161 = 1652/3]]¹¹. Εἰρήσθω ὅτι ὁμοίου τύπου καὶ χρονολογίας ἐπιγραφή ἀφορᾷ στὴν ἀνακαίνιση τοῦ ἡγουμενείου τῆς μονῆς Χιλανδαρίου ἐν ἔτει 1651/2. Ἡ ἐπιγραφή ἀναφέρεται στὸν τότε ἡγούμενο Βίκτωρα, ὡς ἀνακαινιστὴ τοῦ προρρηθέντος χώρου¹². Κατὰ συνέπεια ὁ Βίκτωρ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ὁμώνυμο ἡγούμενο τῆς μονῆς Χιλανδαρίου (μνεῖς 1643/4 καὶ 1671 ἢ 1678)¹³. Ἀνάλογο περιεχόμενο ἔχει ἕτερη ἐπιγραφή στὴν πίσω ὄψη τῆς σανίδος τοῦ ἐπιστυλίου στὸ τέμπλο τοῦ ναοῦ τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου: *ΔΕΗCΗ(С) ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ [ΘΕΟΥ] СΥΛΟΑМ, ΙΕΡΟΜΟΝΑ(ΧΟΥ), К(ΑΙ) Т(ΗC) СΥΝΟΔΙΑC ΑΥΤΟΥ ΕΤΟΥC ,ЗРѢВ [= 1653/4]]¹⁴.**

Ἀπὸ τὶς δύο ἀνωτέρω ἐπιγραφὲς συμπεραίνουμε ὅτι στὰ 1652-1654 ὁ ναὸς τοῦ κελλίου «τοῦ Μαρουδᾶ» ἀνακαινίζεται ἀπὸ τὸν ἡγούμενο τῆς μονῆς Χιλανδαρίου Βίκτωρα ὑπὸ τὴν ἐποπτεία ἢ καὶ διὰ συνδρομῆς τοῦ γέροντος τοῦ κελλίου «Συλοάμ» [= Σιλουάν = Σιλουανό; ἢ Σιλουάν = Σαμουήλ, κατ' ἀναγραμματισμό;] (εἰκ. 2). Τὸ γεγονός μαρτυρεῖ, πέραν τοῦ εὗρους τῆς χορηγίας τοῦ Βίκτωρος, τὴν σημασία τοῦ κελλίου γιὰ τοὺς Χιλανδαρινούς κατὰ τὸν 17^ο αἰῶνα. Ἀφετέρου, ἡ παρουσία τῆς ἐλληνικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἔτους 1653/4 υποδηλώνει ὅτι τὰ μέλη τῆς συνοδείας τῶν μέσων τοῦ 17^{ου} αἰῶνος εἶναι Ἑλλήνες ἢ ἐλληνόφωνοι, παρότι τὸ κελλίον ἀνοικοδομεῖται μὲ σερβικὴ χορηγία.

Ἡ περίοδος ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 17^{ου} ἕως τὰ μέσα τοῦ 18^{ου} αἰῶνος παρουσιάζει κενά, λόγω τῆς ἀνυπαρξίας εἰδήσεων γιὰ τὸ καρεωτικὸ κελλίον. Τοῦτο ἴσως ὀφείλεται στὰ χαλεπὰ καὶ ἐμπερίστατα καὶ διοικητικῶς ἀσταθῆ γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος χρόνια, τὰ ὁποῖα μεσολαβοῦν ἀνάμεσα στὴν ἐκποίηση τῶν ἐν Καρυαῖς κελλίων τῆς Μεγάλης Συνάξεως (1661) καὶ στὴν κορύφωση τῆς ἀντιπαράθεσης ἐξ ἀφορμῆς τῆς πιεστικῆς ἀνάγκης γιὰ ἀπόδοση τοῦ βαρυτάτου χρέους τῶν μοναστηρίων (1745-1777)¹⁵. Ἐννοεῖται πὼς ἡ θλιβερὴ αὐτὴ κατάσταση προέκειτο νὰ ἐπηρεάσει πολλαχῶς τὸν βίον τῶν κελλιωτῶν, ὅπως θὰ δεῖξουμε κατωτέρω.

Ἰσως δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι στὴν συλλογὴ ἐγγράφων τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ» ἀπόκειται ἀντίγραφο βασιλικοῦ καταστίχου τοῦ ἔτους 1178 [= 1764], τὸ ὁποῖο συνέταξε ὁ Μεχμέτ ἐφένδης κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἔτους αὐτοῦ¹⁶. Στὸν κατάλογο αὐτό, καταγράφονται πάντα τὰ κελλία τῆς μονῆς Χιλανδαρίου, μὲ τὰ ἀναλογοῦντα σὲ αὐτὰ δοσίματά τους.

11 Αὐτόθι, 75.

12 Αὐτόθι, 71-73.

13 Bogdanović, Djurić, Medaković, 1978, 142. Εἰρήσθω ὅτι σὲ σημεῖωμα χειρόγραφου Εὐαγγελίου τῆς μονῆς Χιλανδαρίου τοῦ ἔτους 1653 μνημονεύεται ὁ λόγιος Βίκτωρ ὡς ἡγούμενος τῆς Μονῆς. Βλ. Παυλικιάνωφ 2002, ἀριθ. 200 (σ. 328).

14 *Inscriptiones Monasterii Chilandarici*, 76.

15 Κατὰ τὸν Εὐλόγιο Κουρίλα τὸ χρέος ἀνῆρχετο σὲ 100.000 γρόσια. Γιὰ τὸ θέμα βλ. Σμυρνάκης 1903, 135-136. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1963, 217-237. Εἰρήσθω ὅτι στὴν Σύναξη τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1661 δὲν παρέστησαν ἐκπρόσωποι τῆς μονῆς Χιλανδαρίου. Τὸ κείμενο τῆς Πράξεως τοῦ ἔτους 1661 ἐκδίδει ὁ γέρων Ἀλέξανδρος Λαυριώτης (1963, 218-220).

16 Ἀνέκδοτο. Ἐπισημαίνεται ὅτι ἀντίστοιχο ἀντίγραφο, πληρέστερο αὐτὸ, σώζεται στὴν μονὴ Χιλανδαρίου (Ἀναστασιάδης 2002, ἀριθ. 85). Ἐπισημαίνεται ἐπίσης ὅτι ἡ ἐν λόγω ἀπογραφὴ τῆς ἀκινήτου ιδιοκτησίας τῶν Μονῶν εἶναι ἡ δεύτερη κατὰ σειρά. Ἡ πρώτη συνέβη τὸ ἔτος 1722 (Ἀλέξανδρος Λαυριώτης, 1962, 37).

Καταγράφονται επίσης τὰ μέλη τῆς συνοδείας ἐκάστου ἐκ τῶν κελλίων, οἱ ναοὶ τους, οἱ ὀντάδες, τὰ μαγειρεῖα καὶ οἱ φοῦρνοι, οἱ ἀποθηκὲς, οἱ ἀχυρῶνες, τὰ ἀχούρια καὶ οἱ μύλοι, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλαιοδένδρων, τῶν λεπτοκαρυῶν, τὰ στρέμματα ἀμπελώνων, χωραφίων καὶ κήπων, ἀριθμοῦνται δὲ ἀκόμη καὶ τὰ μελίσσια. Στὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφο μνημονεύονται εἴκοσι τέσσερα κελλία. Δύο ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀφιερωμένα στὴν Γέννηση τῆς Παναγίας: τοῦ «παπα-Γερβασίου» καὶ τοῦ μοναχοῦ «Γρηγορίου». Τὸ κελλίον τοῦ Γρηγορίου καταλογογραφεῖται ἀμέσως μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τῆς Μολυβοκκλησιᾶς (τοῦ «γερο-Γαβριήλ»), καὶ πρὶν τὸ κελλίον τῆς Γεννήσεως τοῦ Τιμίου Προδρόμου¹⁷. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τρία κελλία γειτνιάζουν στὴν ἴδια περιοχὴ, θεωροῦμε πὼς τὸ κελλίον τοῦ «Γρηγορίου» δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδᾶ», τὸ ὁποῖο ὄντως εὐρίσκεται ἀνάμεσα στὰ δύο προρρηθέντα χιλανδαρινὰ κελλία. Στὰ 1764 λοιπὸν, καὶ ἐπὶ γέροντος Γρηγορίου, τὸ ἐξεταζόμενον στὴν παρούσα μελέτη κελλίον περιλαμβάνει συνοδεία τεσσάρων μελῶν, μία ἐκκλησία, πέντε ὀντάδες, μία ἐστία, ἓνα «μαγαζι» καὶ ἓνα ἀχυρῶνα. Ἔχει ἀκόμη στὴν ιδιοκτησίᾳ του ἀμπελῶνα πέντε καὶ μισὸ στρεμμάτων, ὅκτῳ στρέμματα μὲ λεπτοκαρυὲς [= φουντουκιές], ἓνα «μπαχτοῦ» δύο στρεμμάτων καὶ εἴκοσι μελίσσια. Τὸ ποσὸ δέ, τὸ ὁποῖο ὀφείλει, εἶναι 22 γρόσια καὶ 90 ἄσπρα.

Γιὰ τὴν συνοδεία τοῦ γέροντος Γρηγορίου δὲν γνωρίζουμε περισσότερα πράγματα. Τὸ ἔτος 1781, Μαρτίου 1^η, οἱ προεστώτες τῆς ἱερᾶς μονῆς Χιλανδαρίου διορίζουν τὸν ἱερομόναχο Καλλίνικο τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ» ἐπίτροπο: *με τὸ παρὸν μας φανερώ[ου]μοι ἡμεῖς ἅπαντες οἱ προεστώτες τῆς Ἱερᾶς / κ(αὶ) σεβασμίας μονῆς τοῦ Χιλανταρίου ὅτι με κοινὴν γνώμην πάντων / ἡμῶν ἐκάμαμεν τέλειον ἐπίτροπον κ(αὶ) ἐξουσιαστήν τὸν παπᾶ κὺρ Καλλίνικον, κελλιῶτην μας ἀπὸ κελλίον τὸ ἐπονομαζόμενον Γενέσιον τῆς Παναγίας, εἰς τὸ νὰ φυλάττῃ με [πάντα] τρόπον κ(αὶ) [πᾶσαν] προθυμίαν τὸ βουνὸ μας κ(αὶ) ἂν ἐπιτολήσῃ τινὰς ἀχρεῖος ἢ ὁμοβόρος νὰ πηγαῖν δίχως ἄδειαν τοῦ μοναστηρίου μας νὰ κόψῃ ἢ ξύλον... ἢ ἄλλο τίποτας ἀπὸ αὐτὸ κ(αὶ) τὸν στο/χασθῇ αὐτὸς [ὁ Καλλίνικος] δίχως νὰ ἔχει ἄδειαν καὶ βούλαν τοῦ μοναστηρίου νὰ / τὸν πιάνῃ κ(αὶ) νὰ τὸν πηγαῖν εἰς τοὺς γέροντας κ(αὶ) προεστώτας τῆς / Μεγάλης Μέσης, κ(αὶ) νὰ τὸν παιδεύουν με κάθε ἄξιαν παιδείαν*¹⁸.

Ἀπὸ τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφο (ἔγγρ. εἰκ. 7), τὸ ὁποῖο ὑπογράφει ὁ δραστήριος σκευοφύλαξ Δανιήλ (μνεῖες 1772-1794), μαθαίνουμε ὅτι ὁ ἱερομόναχος Καλλίνικος ἀσκεῖται στὸ ὑπὸ ἐξέταση κελλίον ὁμοῦ με τὴν συνοδεία του, ἀσφαλῶς μετὰ τὸ ἔτος 1764 καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 1781. Τότε ἀκριβῶς ἀποφασίζουν οἱ Χιλανδαρινοὶ νὰ τὸν διορίσουν ἐπίτροπό τους, γιὰ τὸν ἔλεγχον τῆς παράνομης ὑλοτομίας, προφανῶς στὴν ἐνεργούμενῃ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους, ἢ ὁποία περιβάλλει τὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδᾶ»¹⁹. Ἀξίζει, πρὸς τούτοις, νὰ σημειωθεῖ ὅτι σωζόμενη στὸ κελλίον εἰκόνα τοῦ ἔτους 1782, μετὰ τὸν ἅγιον Νικόλαο στὸ μέσον καὶ τοὺς ἁγίους Ὀνούφριο καὶ Πέτρο Ἀθωνίτη, φέρει τὴν ἐξῆς ἀφιέρωση: *+ΔΕΗ[ΣΙΣ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ ΤΟΥ Θ(ΕΟ)Υ ΚΑΛΙΝΗΚΟΥ Κ(ΑΙ) Ρ[Α]ΦΑΗΛ ΤΩΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧ[ΩΝ]*²⁰ (εἰκ. 3).

Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιγραφή ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κελλίου στὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος· διότι ἡ εὐλάβεια τοῦ ἱερομονάχου Καλλινίκου πρὸς τοὺς ἁγίους Ὀνούφριο καὶ Πέτρο Ἀθωνίτη πληροφορεῖ γιὰ τὴν πιθανὴ σχέση τοῦ ἀνδρὸς μετὰ τὸ (παντοκρατορινὸ) κελλίον τῶν Ἁγίων Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου Ἀθωνίτου, τὸ εὐρισκόμενον ἄλλοτε στὴν περιοχὴ τῆς Καψάλας. Ὑποθέτουμε, λοιπὸν, ὅτι ὁ Καλλίνικος, κελλιῶτης ἀρχικῶς τῆς Καψάλας, ἄγνωστο

17 Γιὰ τὸ κελλίον αὐτὸ σώζεται Ὁμολόγο πωλήσεως τοῦ ἔτους 1769 (Ἀναστασιάδης 2002, ἀριθ. 103).

18 Βλ. Ἔγγραφα, ἀριθ. 1.

19 Τὸ πρόβλημα τῆς παράνομης ὑλοτομίας στὸ «βουνὸ» τοῦ Χιλανδαρίου ἐμφανίζεται στὸ βεβαιωτικὸ γράμμα τῶν Χιλανδαρινῶν τοῦ ἔτους 1795 (Ἀναστασιάδης 2002, ἀριθ. 230). Γιὰ τὰ δάση τοῦ Ἀθωνος καὶ τὴν ἐκμετάλευσίν τους βλ. ἐνδεικτικῶς Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1963, 196-198.

20 Ἀδημοσίητη.

πότε ακριβῶς ἀλλὰ πρὶν τὸ 1781, ἐγκαθίσταται στὸ, ἔρημο ἴσως²¹, κελλίῳ τοῦ «Μαρουδᾶ», ὁμοῦ μετὰ τὴν συνοδεία του. Ἡ τελευταία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν ἱερομόναχο Ραφαὴλ καὶ ἀπὸ δύο μοναχοὺς, τὸν Δαμασκηνὸ καὶ τὸν Διονύσιο. Τὰ ὀνόματα τῶν δύο τελευταίων ἀπαντοῦν σὲ χρεωστικὸ ὁμόλογο τοῦ ἔτους 1790. Σὲ αὐτὸ ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος τοῦ Παναγιώτη λαμβάνει 25 γρόσια ἀπὸ τοὺς γέροντες τοῦ κελλίου «τῆς Μαρουδᾶς», Δαμασκηνὸ καὶ Διονύσιο, ὑποσχόμενος νὰ προμηθεύσει στὸ κελλίῳ ἑκατὸ ὀκάδες λάδι²². Σὲ ὁμόλογο πωλήσεως τοῦ χιλανδαρινοῦ κελλίου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου («τῶν Τριγωνάδων») (1796)²³ ἀναφέρεται ὅτι αὐτὸ ὑδρεύεται ἀπὸ τὸ κελλίῳ τοῦ Γενεσίου τῆς Παναγίας, ἀπὸ κοινὸν μὲ τὰ ἐπίσης χιλανδαρινὰ κελλία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος («Πατερίτσα»), ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ κελλίῳ τῶν Ἁγίων Πάντων, τὸ ἀνήκον στὴν μονὴ Ζωγράφου²⁴.

Λίγα χρόνια ἀργότερα, στὰ 1796 - ἤτοι δεκατρία χρόνια μετὰ τὴν καθιέρωση τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐκ περιτροπῆς Ἐπιστατῶν καὶ τῆς ταξινομήσεως τῶν ἀθωνικῶν μονῶν σὲ πέντε τετράδες διὰ σιγίλλιου τοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ Δ' (1783)²⁵ - ὁ γέρον Καλλίνικος καὶ ἡ συνοδεία του ἀνακαινίζουν τὸ κελλίῳ τοῦ «Μαρουδᾶ». Τοῦτο βεβαιώνει ἡ ἐπιγραφή στὸ ἡμικυκλικὸ μέτωπο, πάνω ἀπὸ τὴν παλαιὰ θύρα εἰσόδου στὸ κελλίῳ, τὸ ὁποῖο κοσμεῖ προτομὴ τῆς Παναγίας Ὁδηγήτριας μὲ τοὺς ἁγίους Ὀνούφριο καὶ Πέτρο Ἀθωνίτη νὰ δέονται ὁλόσωμοι πρὸς αὐτήν: + ΕΚΤΗΘΗ Ο ΠΑΡΟΝ ΟΙΚΟΣ / ΔΙΑ ΚΙΝΔΡΟΜΙC Κ(ΑΙ) ΕΞΟΔΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΩCΙΟΤ[ΑΤΟΥ] / ΚΑΛΙΝΙΚΟΥ, Κ(ΑΙ) ΓΕΡΩ-ΔΙΟΝΥCΙΟΥ, Κ(ΑΙ) ΤΗΣ ΧΗΝΟ/ΔΙΑC ΑΥΤΩΝ, ΔΑΜΙΑΝΟΥ, Κ(ΑΙ) ΚΩΝCΤΑΝΤΙΟΥ / Κ(ΑΙ) ΔΙΑΜΑΝΤΙ. 1796 ΜΑΪΟΥ, 9²⁶ (εἰκ. 4).

Στὴν κτιτορικὴ αὐτὴ ἐπιγραφή δὲν ἀπαντοῦν τὰ ὀνόματα τοῦ ἱερομονάχου Ραφαὴλ καὶ τοῦ μοναχοῦ Δαμασκηνοῦ· ἀπαντοῦν ἀντ' αὐτῶν τὰ ὀνόματα τῶν μοναχῶν Δαμιανοῦ καὶ Κωνσταντίου. Φαίνεται πῶς οἱ δύο πρῶτοι δὲν ἀσκοῦνται πλέον στὸ κελλίῳ. Ὅμως, στὴν συνοδεία ἔχουν ἤδη ἐνταχθεῖ δύο νέοι μοναχοί, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν σημαντικὸ ρόλο στὰ ἐπόμενα χρόνια. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅλοι μαζί θὰ προχωρήσουν στὴν ἀνακαίνιση καὶ διεύρυνση τοῦ κελλίου.

Ἐπισημαίνεται ὅτι στὰ χρόνια τοῦ γέροντος Καλλίνικου, τὸ κελλίῳ μὲ τὸν ναὸ του εὐρίσκεται στὸ χαμηλότερο ἐπίπεδο τοῦ συγκροτήματος τοῦ σημερινοῦ κελλίου. Τὴν θέση αὐτὴ ἐπέβαλε ἡ ἀνάγκη γιὰ παροχὴ τοῦ νεροῦ, τὸ ὁποῖο ῥέει ἀπὸ τὴν ἐγγὺς εὐρισκομένη πηγὴ. Ὡς φαίνεται, ἡ ἀρχαιότερη οἰκοδομικὴ φάση τοῦ κελλίου, δηλαδὴ αὐτὴ τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, περιελάμβανε τὸν ναὸ τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, τὸν ὑποκείμενο αὐτοῦ χῶρο καὶ προφανῶς ἀτομικὰ κελλία βορείως τοῦ ναοῦ καὶ σὲ ἐπαφὴ μὲ αὐτόν. Ἡ εἰσόδος ἦταν ἀπὸ τὰ δυτικά, ἀπὸ

21 Πιθανότατα τὸ κελλίῳ εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ μετὰ τὰ θλιβερά γεγονότα τοῦ ἔτους 1761, ὅταν οἱ Καρυεὺς θὰ γνωρίσουν φρικαλεότητες, ἐξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας τοῦ ἀγᾶ τοῦ Ὁρους. Βλ. ἐνδεικτικῶς Σμυρνάκης 1903, 155.

22 Ἀνέκδοτο.

23 Τὸ ὁμόλογο ὑπογράφει ὁ προηγούμενος Σάββας, ἐπίτροπος τῆς μονῆς Χιλανδαρίου. Ὁ ἐν λόγῳ ἄνδρας, Πρωτεπιστάτης κατὰ τὴν χιλανδαρινὴ Ἐπιστασία τοῦ ἔτους 1796/97, εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἔγγραφα τῆς μονῆς Χιλανδαρίου καὶ τῆς Ἱερᾶς κοινότητος. Ἡ δράση του χρονολογεῖται στὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, μὲ πιθανὴ ἡμερομηνία θανάτου τὸ ἔτος 1800, ὅποτε ἔχουμε τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ τοῦ ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους (Ἀναστασιάδης 2002).

24 Ἀναστασιάδης 2002, ἀριθ. 243.

25 Σμυρνάκης 1903, 156-157. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1963, 123, 227. Μαμαλάκης 1971, 628-632. Παπαχρυσάνθου 1999, 25-29, 76-80.

26 Ἡ ἐν λόγῳ παράσταση δὲν ἔχει τύχει δεούσης προσοχῆς μέχρι σήμερα. Ἐντούτοις, παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον, δεδομένης τῆς χρονολογήσεώς της στὰ 1796. Τοῦτο διότι ἡ τεχνотροπία της συνάδει μὲ τὴν ζωγραφικὴ τοῦ μοναχοῦ Μητροφάνη τοῦ Χίου, μαθητὴ ἴσως τοῦ ὁσίου Παρθενίου τοῦ Σκούρτου (†1792-1802). Ὁ ὁσιος Παρθένιος, γέροντας τοῦ ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, διατηροῦσε ἐργαστήριο ζωγραφικῆς στὸ λαυρεωτικὸ κελλίῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὶς Καρυεὺς («τῶν Σκουρταίων»), ὅπου καὶ οἱ συνάξεις τῶν Κολλυβάδων. Γιὰ τὸν Ὁσιο βλ. Πατάπιος μον. 2010.

τὸ μονοπάτι ποὺ ὁδηγεῖ στὸ κέντρο τῶν Καρεῶν, παράλληλα μὲ τὴν φυσικὴ ροὴ τοῦ νεροῦ. Τί ἀκριβῶς οἰκοδομεῖ ἢ ἀνοικοδομεῖ ἢ συνοδεῖα τοῦ γέροντος Καλλινίκου δὲν γνωρίζουμε. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ οἰκοδημένος χώρος ἐπεκτείνεται εἰς μῆκος καὶ ὕψος, σύμφωνα μὲ χαρακτὴ χρονία στὴν ΝΔ γωνία τοῦ ὁρόφου: 1797, *Ιουνίου* 23.

Σύντομα, ὁ γέρον Καλλνίκος παραδίδει τὴν ἐξουσία τοῦ κελλίου στὸν, νεότερό του, μοναχὸ Διονύσιο. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὡς πρὸς αὐτό, ὅτι σὲ ἐπιστολὴ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς μονῆς Χιλανδαρίου Σάββα²⁷, τῆς 3^{ης} Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1799, πρὸς τὸν γέροντα Διονύσιο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: + *δίδοντας τὴν εἰδησιν, ὅτι ὁ γερο-Γεώργης ἦλθεν κ(αι) εἶναι εἰς τὸ μοναστήρι / μας, κ(αι) μᾶς ἐπαρεκάλεσεν νὰ Σᾶς / χαιρετήσωμεν ἐκ μέρους του, νὰ λάβῃς τὸν κόπον νὰ ἔλθῃς νὰ φέρῃς κ(αι) / τὴν ὁμολογίαν του νὰ ἀνταμωθῇτε κίό/λα.... Εἰ δὲ κ(αι) δὲν σὲ βολῇ νὰ / ἔλθῃς, παρακαλοῦμεν νὰ τὴν στείλῃς μὲ τὸν παραεκκλησιαστικὸν / Νικόδημον....* Καὶ κατωτέρω: *τὸν πνευματικὸν γεροπαῖ Καλλνίκον ἀδελφικῶς ἀσπαζόμεθα, κ(αι) τὴν / λοιπὴν συνοδίαν Σας εὐχόμεθα* (Ἑγγρ. εἰκ. 8). Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ χιλανδαρινὸς Σάββας ἀπευθύνεται στὸν Διονύσιο ὡς γέροντα τοῦ κελλίου, παρότι ζεῖ ὁ γέρον Καλλνίκος, συμπεραίνουμε ὅτι στὰ 1799, ἢ μᾶλλον ἤδη ἀπὸ τὸ 1796, τὴν γεροντία καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἀσκητικοῦ καθιδρύματος ἔχει ἀναλάβει ὁ Διονύσιος. Ὁ δὲ γέρον ιερομόναχος Καλλνίκος, ἴσως λόγῳ ἡλικίας, παραμένει στὸ κελλίον ὡς Πνευματικὸς τῆς συνοδείας. Ὁ χρόνος τῆς κοιμήσεώς του δὲν εἶναι γνωστός. Ἐντούτοις, ἡ ἀπουσία τοῦ ὀνόματός του ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ πολὺς γέρον ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον λίγο μετὰ τὸ ἔτος 1800.

Ἡ νέα συνοδεῖα πάντως, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τῶν γέροντος Διονυσίου, εἶναι ἄκρως δραστήρια καὶ δημιουργικὴ. Ἑγγραφο τῆς 8^{ης} Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1800²⁸ (Ἑγγρ. εἰκ. 10) ἀναφέρει ὅτι ὁ γέρον Διονύσιος καὶ ἡ συνοδεῖα του ἀγοράζουν τὸν ἄρσανά τῆς μονῆς τοῦ Ρωσικοῦ [= Παλαιομοναστηρο], *ὅπερ εἶναι εἰς τὸ περιγιάλι, εἰς τὸν μύλον ὑποκάτωθεν μαζὶ μὲ τῶν / Ἀβερκιάδων...*, ὁμοῦ μὲ τὸν πέριξ κῆπον καὶ τοῦ ἄνωθεν τοῦ ἄρσανά ἐλαιῶνος. Οἱ Ἕλληνες προσεστώτες τῆς μονῆς τοῦ Ρωσικοῦ, ιερομόναχοι Διονύσιος καὶ Νεκτάριος, σημειώνουν: *Ἰδόντες δὲ κ(αι) ἡμεῖς αὐτόν [= τὸν Διονύσιο], ἄνδρα τίμιον κ(αι) εὐλαβῆ... δεδώκαμεν τὸν παρόντα ἄρσανᾶν / εἰς πρόσωπα τρία. Καὶ πρῶτον μὲν πρόσωπον, ὁ κῆρ Διονύσιος, δεῦτερον / ὁ κῆρ Δαμιανός, καὶ τρίτον ὁ κῆρ Κωνστάντιος.*

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ μεταφορὰ τῆς «βασιλικῆς μονῆς τῶν Ρώσων» ἀπὸ τὴν παλαιὰ θέσιν [= Παλαιομοναστηρο] στὴν νέα παράλια θέσιν - ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκετο, ἤδη ἀπὸ τὸ 1676, τὸ σταυροπηγιακὸ μονῆριον τῆς τοῦ Σωτῆρος Αναστάσεως καὶ ὁ ἄρσανάς της - καὶ ἡ ἀνέγερση τοῦ ὀγκώδους νέου συγκροτήματος τῆς Μονῆς, μὲ τὸ καθολικὸ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, λαμβάνει χώρα κυρίως μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1803²⁹ καὶ 1821, ἐπὶ ἡγουμενίας Σάββα ιερομονάχου³⁰. Ἐπομένως ὁ ἄρσανάς τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ἐγγράφου εἶναι αὐτός, τὸν ὅποιο χρησιμοποίησαν οἱ εὐάριθμοι καὶ ἐσχάτη πενία Ἕλληνες μοναχοὶ τοῦ Παλαιομοναστηρίου, πρὶν τὴν ὀριστικὴν μετεγκατάστασίν τους στὴν νέα, παρὰ τὴν θάλασσαν, θέσιν³¹. Πάντως, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸ κελλίον

27 Βλ. Ἑγγραφα, ἀριθ. 2.

28 Βλ. Ἑγγραφα, ἀριθ. 3.

29 ὅποτε ἡ (νέα) μονὴ «τῶν Καλλιμάχιδων» μετατρέπεται σὲ κοινόβιο διὰ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Ε΄ (1801-1806, 1808-1809). Βλ. Δελιγκάνης ἀρχιμαν. 1902, 17.

30 Πρβλ. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1963, 122, ὑποσημ. 1.

31 Στὸν τὸν ἐν λόγῳ ἄρσανά, ἐρειπωμένο σήμερα, ἀναφέρεται ὁ Β. Barskij (Μυλωνᾶς ἐπιμ. 2009, 496). Βλ. Σιδηρόπουλος 2003, 74-76 (ἄνευ βιβλιογραφίας). Γιά τὸ Παλαιομοναστηρο καὶ τὴν νέα μονὴ τῶν Ρώσων (Ἁγίου Παντελεήμονος) ἀλλὰ καὶ τὰ σχετικὰ ζητήματα βλ. Σμυρνάκης 1903, 140, 658-679. Βλάχος 1903, 96, 311-319, 321-323. Μεταξάκης μητρ. 1913, 82-88. Δανιὴλ μον. 1927, 7-11. Τσιορᾶν 1938, 269-283. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1962, 44. Μαμαλάκης 1971, 317-319. *Archives de l'Athos XII*, 3-19. Nästurel 1986, 278-279. Κυρίως Ταχιάος 2001 καὶ Theodorides 2015. Γιά τοὺς φαναριώτες Καλλιμάχιδες βλ. ἐνδεικτικῶς Τσιορᾶν, ἐνθ. ἀνωτ.. Nästurel 1945. Πολλὰ στοιχεῖα γιὰ αὐτοὺς σώζονται

του «Μαρουδά», είναι προφανές ότι η επιθυμία για αγορά άρσανα, αλλά και του περίξ ωφέλιμου πεδίου, υποδηλώνει την διόγκωση των αναγκών της συνοδείας, δραστηριότητα οικοδομική και οικονομική, και εντέλει την άκμή του κελλίου στην αύγη του 19^{ου} αιώνα. Ίσως όμως η αγορά του άρσανα να συνδέεται με πρόθεση των πατέρων του κελλίου του «Μαρουδά» για δημιουργία νέου μονυδρίου παρά την θάλασσα. Αλλά κάτι τέτοιο δεν μπορεί να τεκμηριωθεί προς το παρόν.

Ως είναι γνωστό, μετά την απογραφή του έτους 1764 έτέθη το ζήτημα της συνεισφοράς των κελλιωτών στις φορολογικές υποχρεώσεις των κυρίαρχων Μονών. Τέσσερα έτη μετά, στον Τόμο του πατριάρχου Σαμουήλ Α΄ Χαντζερή (8 Ιουλίου 1768) επέρχεται συμβιβασμός μεταξύ μοναστηριακών και κελλιωτών, ως προς το βαθμό συμμετοχής των τελευταίων στους βασιλικούς φόρους³². Παρά ταύτα, η διαμάχη δεν έμελλε να παύσει. Στα 1804/5 λαμβάνει χώρα νέα διένεξη μεταξύ των κυρίαρχων Μονών και των εξαρτημάτων τους. Οί μοναστηριακοί απαιτούν από τους κελλιώτες μεγάλα δοσίματα, πλέον των ήδη διατεταγμένων και προαποφασισμένων στον Τόμο του πατριάρχου Σαμουήλ. Οί κελλιώτες καταφεύγουν στον πατριάρχη Καλλίνικο Ε΄, ο οποίος αποφαινεται υπέρ αυτών σε δύο συνοδικά σιγίλλια, του Σεπτεμβρίου και του Οκτωβρίου του έτους 1805, λέγων προς τους μοναστηριακούς ότι: [...] *ἀπητήσατε παρ' αυτών βία και δυναστεία κεφαλιάτικα, ποσότητα χρημάτων διορισθείσαν παρ' υμών άδιακρίτως και άσυνειδήτως*³³, [...] *τους όσιωτάτους άσκητάς πατέρας, μοναχούς τε και ιδιώτας άποκαθιστών (δεί) άκαταζητήτους και άνενοχλήτους και διόλου άμερίμνους...*³⁴. Γράμμα δέ του ίδιου πατριάρχη του έτους 1806 όρίζει ότι έκαστος κελλιώτης όφείλει να καταβάλλει στην κυρίαρχη Μονή πέντε γρόσια και άλλα έξι και μισό ως *χαράτζι*, δέκα γρόσια στην περίπτωση διαδοχής της γεροντίας, και πέντε κατά την έγγραφη στο κελλίο νέας συνοδείας³⁵.

Έγγραφο του έτους 1805 (αριθ. 78), σωζόμενο στην μονή Κουτλουμουσιού³⁶, διαλαμβάνει έκτενως και λεπτομερως τα περι της διενέξεως. Σύμφωνα με τα γραφόμενα, άφορμή για την διένεξη του έτους 1805 είναι η άρνηση των πατέρων της Μεγίστης Λαύρας να πληρώσουν τον αναλογούντα σε αυτήν φόρο (επί συνόλου 164.000 γροσίων)³⁷, και η βίαιη αντίδραση των Λαυριτών κελλιωτών, κατόπιν προτροπής των προεστώτων της Μονής. Σημειωτέον ότι οί Βατοπαιδινοί, δια του ιερομονάχου Ίωσήφ του Διδασκάλου, επιτρόπου στην Κωνσταντινούπολη, έμπλέκονται ενεργως στην υπόθεση. Έντέλει το ζήτημα διευθετείται από την κεντρική έξουσία, η οποία επιτάσσει την πλήρη ύποταγή των κελλιωτών στις Μονές και την άμεση εκπλήρωση των οικονομικών τους υποχρεώσεων σε αυτές. Μάλιστα, τον Φεβρουάριο του έτους 1806 συγκαλείται μεγάλη Σύναξη στο διοικητήριο των Καρεών, προκειμένου να αναγνωσθεί το σχετικό φερμάνι ενώπιον πάντων, μοναστηριακών και κελλιωτών, οί δέ τελευταίοι να δηλώσουν την ύποταγή τους στην βασιλική έντολή. Ωστόσο, μετά το πέρας της Συνάξεως, άγνωστο πότε ακριβώς, οί κελλιώτες της Λαύρας παπᾶ Θεοδόσιος Καλυμναχάς, Ανανίας Μαχεράς και Θεοφάνης Χρυσοστομίτης³⁸ παραδίδουν, δια του Νικηφόρου Καρακαλλινού του ζωγράφου, στα χέρια του Ζαμπίτη κατάστιχο όσων κελλιωτών δεν είχαν

στα ρουμανικά έγγραφα του Πρωτάτου. Βλ. ένδεικτικώς Μαρινέσκου 2001. Για την Μονή έν σχέσει με τον Ρωσικό έθνικισμό βλ. ένδεικτικώς Νιχωρίτης 2013, 198-213.

32 Βλ. Δελιγκάνης άρχιμαν. 1902, 12. Πετρακάκος 1915, 146-149. Πρβλ. και το Ύποσχετικό των κελλιωτών (Αυτόθι, 149-150). Παπαδημητρίου-Δούκας 2000, 611.

33 Το κείμενο του πρώτου σιγιλίου δημοσιεύει ο Εϋλόγιος Κουρίλας (1929, 227-233) και ο Χριστοφόρος Κτενάς ως Στοιχείον ΣΤ΄ (1935, 845-850). Πρβλ. Κουρίλας 1929, 163-164. Χρυσοχοΐδης 1997Α.

34 Το κείμενο του δεύτερου σιγιλίου δημοσιεύει ο Δ. Πετρακάκος (1915, αριθ. 73) και έξ αυτού ο Εϋλόγιος Κουρίλας (1929, 204-208). Δύο, σχετικά με το θέμα, έγγραφα της Μεγίστης Λαύρας του έτους 1805 έχει δημοσιεύσει επίσης ο Εϋλόγιος Κουρίλας (1929, 225-227)

35 Συμυρνάκης 1903, 166.

36 Το κείμενο δημοσιεύει ο Ν. Παπαδημητρίου-Δούκας (2000, 590 κ.έ.).

37 Πρβλ. Βασδραβέλλης 1965.

38 Για αυτούς βλ. Παπαδημητρίου-Δούκας 2000, 613-

πληρώσει τὸ κεφαλαίτικο. Τὸν Αὐγουστο τοῦ ἴδιου ἔτους, μὲ ἐντολὴ τοῦ Ζαμπίτη ἄνω τῶν διακοσίων ἐναγομένων κελλιωτῶν ὁδηγοῦνται στὸ διοικητήριον. Ἐντέλει οἱ κελλιῶτες ἀπαλλάσσονται πάσης κατηγορίας, καθόσον οἱ ἀνωτέρω τρεῖς ἐνάγοντες ἀπέφυγαν νὰ παρουσιασθοῦν στὸ κριτήριον.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπηρέασε τοὺς ἀσκουμένους στὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδᾶ». Εἰρήσθω ὅτι τὰ σχετικὰ γεγονότα διεκτραγωδεῖ ἡ καλούμενη «Θρηνώδια ἀπαράκλητος περὶ Κελλιωτῶν» (1805)³⁹, κείμενο ἑμμετρο, σωζόμενο στὴν Συλλογὴ ἐγγράφων τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ». Ἡ παρουσία τοῦ ἐν λόγῳ, δημοφιλοῦς ὡς φαίνεται, κειμένου στὸ κελλίον ὑποδηλώνει ἀφενὸς τὴν δυσαρέσκεια τῆς συνοδείας τοῦ Διονυσίου γιὰ τὴν συμπεριφορὰ τῶν Μονῶν, καὶ δὴ τῆς μονῆς Χιλανδαρίου, ἀφετέρου δὲ τὴν ἐμπλοκὴ τῆς στὰ γεγονότα τοῦ 1805.

Στὰ χρόνια αὐτὰ ἡ συνοδεία τοῦ κελλίου τοῦ Γενεσίου τοῦ Θεοτόκου τοῦ «Μαρουδᾶ» περιλαμβάνει τὸν γέροντα Διονύσιο καὶ τουλάχιστον δύο ἀκόμη μοναχοὺς, τὸν Δαμιανὸ καὶ τὸν Κωνστάντιο. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἐπίσης ἐπιγραφὴ στὴν δεσποτικὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἄλλοτε κοσμοῦσε τὸ εἰκονοστάσιον τοῦ ναοῦ τοῦ κελλίου: + ΔΕΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΟΥΛΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ, ΔΑΜΙΑΝΟΥ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ, ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ, Κ(ΑΙ) ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΩΝ, 1816 χεῖρ ΜΗΤΡΟΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ⁴⁰, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ἐπένδυση τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας μὲ τὴν Παναγία ἔνθρονη καὶ βρεφοκρατοῦσα: ΜΝΗΣΤΗΤΙ Κύριε ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, 1816 (εἰκ. 5)⁴¹. Φαίνεται ὅμως ὅτι μετὰ τὸ ἔτος 1810 τὴν διοίκησιν τοῦ κελλίου ἀναλαμβάνει ὁ γέρων Δαμιανός. Στὸν γέροντα αὐτὸν ἀναφέρεται ἐγγραφή ὁμολογία τοῦ γέροντος Τιμοθέου τοῦ κελλίου τῆς Μολυβοκκλησιᾶς. Στὸ γράμμα αὐτό, τὸ ὁποῖο χρονολογεῖται τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1813, ὁ γερο-Τιμόθεος σημειώνει ὅτι μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς συνοδείας τοῦ Δαμιανοῦ ὑπῆρξε διαφορὰ γιὰ κάποιον τόπο, ἀλλ' ἐντέλει αὐτὴ διευθετήθηκε πρὸς ὄφελος καὶ τῶν δύο πλευρῶν.

Τὸ ἴδιο ἔτος περατώνονται ὀρισμένες ἐργασίαι στὸ ναὸ τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, σύμφωνα μὲ χρονικὴ ἔνδειξις σὲ μαρμάρινη ἐπὶ τοῦ δαπέδου πλάκα. Στὰ 1816 διαμορφώνεται ὁ χώρος πέριξ τῆς πηγῆς, δυτικῶς τοῦ κελλίου. Στὸν γέροντα Δαμιανὸ ἀπευθύνονται μὲ ἐνσφράγιστο, ἄνευ χρονολογίας, γράμμα τους οἱ ἐπίτροποι τῆς ἱερᾶς μονῆς Χιλανδαρίου, Νεκτάριος καὶ Ἡσαΐας. Οἱ ἐπίτροποι παρακαλοῦν τὸν γέροντα νὰ ἀποστείλει ἕναν μοναχὸ στὸν ἄρσανά τῆς μονῆς Φιλοθέου προκειμένου αὐτὸς νὰ βοηθήσῃ στὴν μεταφορὰ ὀγκώδους λίθου δι' ἐλαιοτριβεῖο. Τὸ ἴδιο ἔτος χρονολογεῖται ἀποδεικτικὸ γράμμα τοῦ ἱερομονάχου τοῦ κελλίου Τιμοθέου⁴².

Τὸ ἐν λόγῳ γράμμα παρουσιάζει ἐνδιαφέρον: Διὰ τοῦ παρόντος ἐνυπογράφου ἀποδεικτικῶς τε κ(αὶ) ἐξοφλητικῶς Γράμματος γίνεται δῆλον, ὅτι ἐγὼ ὁ κά/τωθι ὑπογεγραμμένος ἐν Ἱερομονάχοις πα(πά) Τιμόθεος, ἐλθὼν εἰς χιλανδαρινὸν κελλίον τὸ ἐπ' ὀνό/ματι τιμώμενον τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, εὗρον ἐν αὐτῷ τὸν τε θεῖόν μου γέροντα κύρ Διονύσιον, / γέροντα κύρ Δαμιανόν, κ(αὶ) κύρ Κωνστάντιον... μετὰ τῶν λοιπῶν μεθ' ὧν κ(αὶ) συγκοι/νοβιάσας ἔζησα χρόνους ἱκανούς, μετ' εὐχαριστίας κ(αὶ) ἀναπαύσεώς μου ἐν πᾶσιν. Ὑστερον δὲ σκοπὸν / θέμενος... νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ αὐτοῦ κελλίου, κ(αὶ) ἀ/πελθὼν ζήσῃ ἀλλαχὸ τό ὑπόλοιπον τῆς

39 Τὸ κείμενο, τὸ ὁποῖο δημοσιεύει ὁ Κτενᾶς ὡς Στοιχεῖον Γ' (1935, 835-841), παραδίδεται σὲ ἱκανὰ ἀντίγραφα. Ἐξ ὅσων γνωρίζω, δὲν ὑπάρχει ἐπιστημονικὴ μελέτη σχετικὰ μὲ αὐτό. Πάντως τὸ περιεχόμενό του, λόγῳ τοῦ ποιητικοῦ, συνοπτικοῦ ἀλλὰ καὶ κρύφιου χαρακτῆρα του, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ κατανοηθεῖ.

40 Στὴν δεσποτικὴ εἰκόνα τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου ἀκολουθεῖται ἕτερος τύπος ὑπογραφῆς: 1817 ΧΕΙΡ Μ(Η)Τ(ΡΟ)Φ(Α)Ν(ΟΥ)Σ, Ν(Ι)Κ(Η)Φ(Ο)ΡΟΥ [= (ὑποτακτικὸς τοῦ) Νικηφόρου]. Μία ἀκόμη εἰκόνα τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου φέρει ὑπογραφὴ τοῦ Μητροφάνη: 1817 Μ(Η)Τ(ΡΟ)Φ(Α)Ν(Η)Σ.

41 Ἡ μικρὴν διαστάσεων εἰκόνα εἶναι ἀδημοσίευτη. Φέρει πολλὰ ἀφιερώματα, μερικά ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔχουν ἱστορικὴ ἀξία. Λαμβάνοντες ὑπόψη τὴν τεχνοτροπία τῆς, ἡ εἰκόνα δύναται νὰ χρονολογηθεῖ στὸ δεῦτερον μιστὸ τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, πιθανότατα μετὰ τὸ 1760 καὶ 1780.

42 Ἀνέκδοτο.

ζωῆς μου... ἐπρόβαλον, ζητήσας παρὰ τῶν διαληφθέντων προσώπων / τοῦ τε θείου μοι γέροντος κύρ Διονυσίου κ(αὶ) λοιπῶν προσώπων τῆς συνοδείας του, πληρωμὴν δι' ὅσους χρόνους ἐδούλευσα, συγκοπιάζων ἐν τῷ αὐτῷ κελλίῳ. Ὅθεν κ(αὶ)... ἔλαβον... τὴν ὅσιν / πληρωμὴν θελήσας ἐζήτησα, ἔνεκα τῶν ἐκδουλεύσεών μου..., τὸ ὅποιον τοῦτο μαρτύρομαι... διὰ / τοῦ παρόντος μου ἰδιοχείρου ἐνυπογράφου ἀποδεικτικοῦ τε κ(αὶ) ἐξοφλητικοῦ Γράμματος, ὅπερ κ(αὶ) ἐγένετο, / ἐπικυρωθέν κ(αὶ) διὰ τῶν σφραγίδων τῆς τε Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῇ ὑπογραφῇ κ(αὶ) μαρτυρίᾳ τῶν / Πανοσιωτάτων Ἐπιστατῶν τῆς αὐτῆς Κοινότητος, καὶ τοῦ Ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ Χιλανδαρίου, κ(αὶ) τοῦ ἐνδοξοτάτου Ζαπίτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους Χασεκῆ Χαλὶλ [μ]πέη⁴³.

Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴ πληροφορούμεθα ὅτι στὴν συνοδεία τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδά», ἐπὶ γεροντίας τόσον τοῦ Διονυσίου (π. 1796 – π. 1810) ὅσον καὶ τοῦ Δαμιανοῦ (μετὰ τὸ 1810 – πρὸ τοῦ 1824) περιλαμβάνεται ὁ ἀνεψιὸς τοῦ τέως γέροντος Διονυσίου, ἱερομόναχος Τιμόθεος. Τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο συνιστᾷ τὴν πρώτη καὶ τελευταία μνεῖα τοῦ συγκεκριμένου ἱερομονάχου, μολοντί αὐτὸς εὑρίσκεται στὸ κελλίῳ ἤδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Ὁ Τιμόθεος, ἐγκαταλείπων τὸ κελλίῳ, ἀπαιτεῖ χρηματικὴ ἀποζημίωση. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὑποδηλώνει ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι μέλος τῆς συνοδείας, δηλαδὴ τῶν ἐγγεγραμμένων στὸ ὁμολόγο μοναχῶν τοῦ κελλίου, ἀλλὰ ὅτι ἐργάζεται κοντὰ στὸν θεῖο του, ὡς προσληφθεὶς γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό⁴⁴. Οὕτω πως ἐξηγεῖται ὅτι ὁ Τιμόθεος δὲν ἀναφέρεται σὲ ἄλλα ἔγγραφα, οὔτε στὴν γραπτὴ πρόθεση (Βρέβιο) τοῦ κελλίου.

Στὰ χρόνια τοῦ γέροντος Δαμιανοῦ, καὶ δὴ τὸ ἔτος 1820, οἰκοδομεῖται ἀπὸ τὸν Δημήτριον ὁ ἀποθηκευτικὸς χώρος τοῦ κελλίου: 1820 / ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ / ἐν μηνὶ Μαΐου⁴⁵. Τέσσερα χρόνια μετὰ, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1824, ὁ Δημήτριος Στεργίου(;) ἀποστέλει γράμμα στὸν γέροντα Κωνστάντιον καὶ στὸν γέροντα Ἀνθιμο⁴⁶. Τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους, κάποιος παπα-Στέφανος βεβαιώνει ὅτι ἔλαβε ἕνα ἡμίονον ἀπὸ τὸ κελλίῳ τοῦ γέρο Κωνσταντίου καὶ γέρο Ἀνθίμου τῶν Μαρδάδων. Ὁ παπα-Στέφανος ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἡμίονος ἦταν στὴν ἰδιοκτησίᾳ τῆς μονῆς Κασταμονίτου. Ὡστόσο, αὐτὸς θὰ πωλήσει τὸ ζῶο, ἐξ ἀφορμῆς ἀδήλου χρέους τῆς Μονῆς πρὸς αὐτόν. Τὸ γράμμα τοῦ παπα-Στεφάνου ὑποδηλώνει ὅτι στὰ 1824 τὴν γερωντία τοῦ κελλίου ἔχει ἀναλάβει στὴν πράξιν ὁ Κωνστάντιος, ὡς ὁ τρίτος, μετὰ τὸν γέροντα Καλλίνικο, διάδοχος γέροντας τοῦ κελλίου. Ἐπὶ σὴμῳ, ὡστόσο, διαδέχεται τὸν γέροντα Δαμιανὸν τὸ ἔτος 1830/1, καθόσον σὲ ἐνσφράγιστο γράμμα τῆς μονῆς Χιλανδαρίου, τῆς 30^{ης} Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1831, οἱ προϊστάμενοι τῆς Μονῆς ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸν Κωνστάντιον νὰ ἐξοφλήσει ἀμέσως τὸ τριμερίδιό του⁴⁷. Τοῦτο φαίνεται παράδοξο, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ λάβει κανεὶς ὑπόψιν ὅτι ἡ περίοδος 1821-1830 εἶναι γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἄκρως χαλεπὴ, λόγῳ τῆς εἰσβολῆς καὶ ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων - μετὰ τὸ ἄδοξο τέλος τῆς ἐπανάστασεως στὴν Μακεδονία - τῆς καταργήσεως τῆς Ἱ. Ἐπιστασίας, τῆς ἀνηλεοῦς καὶ βαρυντάτης φορολογίας ἀλλὰ καὶ τῆς φυγῆς τῶν Ἀγιορειτῶν πρὸς ἀσφαλέστερες περιοχάς. Μάλιστα σὲ γράμμα τοῦ προηγούμενου τῆς μονῆς Χιλανδαρίου Μεθοδίου πρὸς τὸν προηγούμενον Κύριλλον, ἐπίσης Χιλανδαρινὸ μοναχό, εὑρισκόμενον στὴν

43 Γιὰ τὸν Ζαμπίτη Χασεκῆ Χαλὶλ μπεῖ βλ. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1963, 155-156, 176.

44 Ἡ παρουσία στὸ κελλίῳ περισσότερων, ἐξ ὧν ὀρίζει τὸ τριπρόσωπο, μοναχῶν συγχωρεῖται μόνον ὅταν ὑπάρχει ἀνάγκη. Ὡστόσο, τὰ συγκεκριμένα πρόσωπα ὑπόκεινται σὲ κανονιστικὰ διατάξεις. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθμὸν ΔΕ' διάταξιν τοῦ Τυπικοῦ τοῦ ἔτους 1780 (Παπαχρυσάνθου 1999, 75).

45 Ὁ χώρος αὐτὸς μετετράπη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν σὲ παρεκκλησίον τῆς Παναγίας Τριχερούσης. Τὸ τέμπλον τοῦ νέου αὐτοῦ παρεκκλησίου κοσμοῦν οἱ δεσποτικὲς εἰκόνες τοῦ Μητροφάνους τοῦ Καρπενησιώτη.

46 Ἀνέκδοτο.

47 Ἀδημοσίητο. Τριμερίδιον ἢ τριμοιρίδιον, ἥτοι τὸ τρίτον τοῦ (ἀρχικοῦ) τιμήματος τοῦ κελλίου, τὸ ὅποῖο ὀφείλει ὁ διάδοχος τοῦ κελλίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ γέροντός του, ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν Μονὴν στοὺς κελλιῶτες κατὰ τὸν 17^ο αἰῶνα. Γιὰ τὸ Τριμερίδιον σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ «Κελλιωτικὸ ζήτημα» βλ. ἐνδεικτικῶς Βλάχος 1903, 135. Πετρακάκος 1925, 148-151. Κυρίως Κουρίλας 1929, 156-176. Κτενᾶς 1935, 733-741, 754-757. Πρβλ. Μαμαλάκης 1971, 321-334.

Θεσσαλονίκη, ὁ γράφων ἀναφέρει ὅτι στὰ 1824 τόσον ἡ Μονὴ ὅσον καὶ τὰ κελλία της εὐρίσκονται σὲ ἄθλια κατάσταση, λόγῳ τῶν ληστοσυμμοριῶν ποὺ δροῦσαν στὸ Ἅγιον Ὅρος, ἀπαιτῶντας μεγάλα χρηματικά ποσὰ (λουφέδες)⁴⁸.

Ἀξίζει ἐν παρόδῳ νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὰ χρόνια αὐτὰ ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν μοναζόντων, καὶ δὴ τῶν κελλιωτῶν, στὸ Ἅγιον Ὅρος εἶναι ἐξαιρετικὰ μικρός, ὅπως δεικνύει ἡ ἀπογραφὴ τῶν ἐτῶν 1832-1833⁴⁹. Τοῦτο λόγῳ τῆς φυγῆς τῶν μοναχῶν μετὰ τὴν ἐναρξὴ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τουρκικῶν βιαιοτήτων στὴν Ἱερὰ χερσόνησο, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἐκδιώξεως τῶν «ἀγνεύειων» μετὰ τὴν ἐκδίωξή τοις ἐτῶν 1830. Ἐντούτοις, τὸ τελευταῖο μέτρο δὲν εὐμοίρησε ἐφαρμογῆς, καθόσον οἱ Μονεῖς καὶ τὰ κελλία εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ ἐργατικὸ προσωπικόν.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, τὸν Αὐγούστο τοῦ ἐτους 1832 οἱ ἐπίτροποι-προϊστάμενοι τῆς μονῆς Δοχειαρίου, Θεοδώρητος καὶ Προκόπιος, μετὰ ἐνσφράγιστο γράμμα τοὺς ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸν γέροντα Κωνστάντιο νὰ ἀπολύσει κάποιον νεαρὸ ἄνδρα, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτοὺς εὐρίσκεται στὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδᾶ» χωρὶς τὴν ἄδειά τοις. Σημειώνουν: τὸ παιδί [αὐτὸ] ...τὸ ἐθρέψαμεν κ(αι) τὸ ἐνδύσαμεν, κ(αι) τὸ ἐξευεῖρ/ῆιάσαμεν, καὶ τὸ ἐστεῖλαν ἀπὸ τὴν πατρίδα του διὰ τὸ Δοχει/άριον νὰ κάθεται· καὶ τώρα νὰ ἦναι εἰς τὸ κελλίον Μαυροδάδικον, / ποῖος κριτὴς τὸ εὐρίσκη εὐλογον;⁵⁰.

Παρότι ὁ γερο-Κωνστάντιος ἔχει ἀναλάβει τὴν διαχείριση τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ» ἀπὸ τὸ 1831 τουλάχιστον, ἐγγραφο ἀναφέρει ὅτι αὐτὸς αἰτεῖται τὴν ἀγορά του κατὰ τὸ ἔτος 1836: Κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1836, Ἀπριλίου 12, ἐλθὼν πρὸς / τὴν ὑμετέραν καὶ ἱερὰν καὶ σεβασμίαν μονὴν τοῦ Χιλαν/δαρίου, ὁ Ὁσιώτατος ἐν μοναχοῖς κύρ Κωνστάντιος, ἡγήσατο / παρ' ἡμῶν τὸ κελλίον τὸ ἐπονομαζόμενον Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. / Ἰδόντες δὲ ἡμεῖς αὐτὸν ἄνδρα τίμιον καὶ εὐλαβὴ, δεδώκαμεν τὸ / ρηθὲν κελλίον εἰς πρόσωπα τρία. Καὶ πρῶτον μὲν πρόσωπον ὑπάρχει ὁ ρηθεὶς Κωνστάντιος, καὶ δεύτερον ὁ ἐν μοναχοῖς Γε/ράσιμος, καὶ τρίτον ἕτερος Κωνστάντιος... δεδώκασιν δὲ καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ κελλίου / γρόσια 1000. ἥτοι χίλια⁵¹.

Τί ἀκριβῶς συμβαίνει ἐδῶ; Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ Κωνστάντιος νὰ ὀφείλει νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ τριμερίδιό του στὰ 1831, ποὺ σημαίνει ὅτι ἔχει ἤδη ἀναλάβει τὴν γεροντία, καὶ ἀφετέρου νὰ ἀγοράζῃ τὸ κελλίον στὰ 1836; Κατὰ τὴν γνώμη μας, τοῦτο ὀφείλεται στὴν παρουσία τῶν δύο νέων μελῶν τοῦ κελλίου, τοῦ Γερασίου καὶ τοῦ Κωνσταντίου [Β'], γεγονὸς τὸ ὁποῖο ὑποδηλώνει ὅτι στὰ 1836 τὸ τριπρόσωπο τῆς συνοδείας εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ τοῦ ἐτους 1831.

Σὲ χρεωστικὸ ὁμολόγο τοῦ ἐτους 1840, Ἀπριλίου 8, ὁ Γεώργιος υἱὸς τοῦ Τζάνη ὁμολογεῖ ὅτι ἔλαβε δάνειο σαράντα τεσσάρων γροσίων ἀπὸ τὸν γέροντα Κωνστάντιο τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ»⁵². Σὲ ἐπὶ λίθου ἐπιγραφὴ, ἐντοιχισμένη σήμερα σὲ βρύση ἐξωθεν τοῦ ἐλαιοτριβείου, ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς: ΚΕΛΛΙ(ΟΝ) ΜΑΡ[ΟΥ]Δ[Α] ΤΟΥ ΧΙΛ[ΑΝΔΑΡΙΟΥ] / 1845 / ΜΑΡΤ[ΙΟΥ] 25 / ὉΡΑΤΕ ΦΙΛΟΙ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΝΤΛΗΤΟΝ ΤΑΥΤΗΝ ΠΗΓΗΝ / ΗΤΙΣ ΕΓΕΝΕΤΟ ΔΙ' ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ Κ(ΑΙ) ΦΙΛΟΤΗΜΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΟΥ ΟΣΙΟΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΩΝ/ΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, [= lege Κωνσταντίου] ΣΥΝ ΑΜΑ ΤΕ ΤΗΝ / ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΟΔΙΑ ΩΣ ΟΛΟΙ ΚΟ/ΠΙΑΣΑΝΤΕΣ Ε(Ι)Σ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ / ΤΩΝ ΤΕΥΞΟΜΕΝΩΝ (εἰκ. 6). Τρίτη συνοδεία δεῖ ἐννοεῖσθαι τὴν συνοδεία τοῦ γέροντος Κωνσταντίου.

48 Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1966, 127-128.

49 Βλ. ἐνδεικτικῶς Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1962, 42-43.

50 Ἀνέκδοτο. Τὸ ζήτημα τῆς παρουσίας τοῦ συγκεκριμένου (ἀγνεύειου) παιδιοῦ στὸ Ἅγιον Ὅρος παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον, καθόσον δὲν εἶναι ἐπαρκῶς γνωστὰ τὰ κίνητρα, μετὰ τὰ ὁποῖα πολλὰς (πτωχὲς) οἰκογένειες παρέδιδαν στὴν Μονὴν ἀρσενικά τέκνα τοῦς, καὶ μετὰ ποιά κριτήρια αὐτὰ ἐγίνοντο δεκτά. Εἶναι δὲ ἐπίσης ἄγνωστο ποιὲς ἀκριβῶς ἦταν οἱ ὑποχρεώσεις τῶν ἐν λόγῳ παιδιῶν, καὶ τί οἱ Μονεῖς προσέφεραν σὲ αὐτά, πλὴν τῆς ζωτροφίας τοῦς.

51 Βλ. Ἐγγραφο, ἀριθ. 5. Ἐπισημαίνεται ὅτι σὲ εἰκόνα μετὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἀπαντᾷ ἡ κάτωθι ἐπιγραφὴ: Δέησις τοῦ Δούλου τοῦ Θεοῦ Κωνσταντίου Μοναχοῦ κ(αι) τῆς Συνοδίας αὐτοῦ 1836.

52 Ἀδημοσίητο.

Μετά τὸ ἔτος 1845 καὶ μέχρι τὸ 1858 δὲν ἔχομε εἰδήσεις γιὰ τὸ κελλίον. Τοῦτο ἴσως ὀφείλεται στὰ ἐμπερίστατα γιὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος αὐτὰ χρόνια, ἴσως δὲ καὶ ἐξαιτίας τῆς ἐπαναστάσεως στὴν Χαλκιδική (1854) μὲ πρωταγωνιστὲς τὸν Δημήτριο (Τσάμη) Καρατάσιο, πρῶην ὑπασπιστὴ τοῦ Ὁθωνος, καὶ τὸν ὀπλαρχηγὸ «τοῦ Ἁγίου Ὁρους» Ἀστέριο Χάϊτα. Σύμφωνα μὲ ἱεροκοινοτικά γράμματα τοῦ ἔτους 1854, τὰ κελλία τοῦ Ὁρους ὑπέστησαν μεγάλα δεινὰ, βιαιοπραγίες καὶ δηώσεις, ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες τοῦ Καρατάσιου, ἀμέσως μετὰ τὴν ἥττα αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων⁵³.

Τὸ ἔτος 1859 ὁ Κωνστάντιος Β΄, καὶ ὃχι ὁ μοναχὸς Γεράσιμος, γίνεται γέροντας τοῦ κελλίου, σύμφωνα μὲ ἔγγραφο τοῦ κελλίου: *ἔλθὼν π[ρ]ὸς τὴν ἡμετέρα / ἱεράν μονὴν τοῦ Χιλιανταρίου ὁ Ὁσιώτατος ἐν μοναχοῖς / κύριος Κωνστάντιος, ἡτήσατο παρ' ἐμοῦ τὸ ἡμέτερον ἐν Κα/ρεαῖς κελλίον, [τὸ] ἐπονομαζόμενον ἢ Γέν[ν]ησις τῆς Θεοτόκου. Εἰδόντες / δὲ αὐτὸν ἄνδρα τίμιον κ(αι) εὐλαβῆ, δεδώκαμεν κ(αι) ἡμεῖς τὸ κελλίον / αὐτοῖς, εἰς πρόσωπα τρία. Κ(αι) πρῶτον μὲν πρόσωπον εἶναι ὁ ρήθεις / κύριος Κωνστάντιος, δεύτερον δὲ κύρ Δαμιανός [Β΄], κ(αι) τρίτον ὁ Θεοδόσιος. Δεδώκασι καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἀ[γ]ο[ρ]ὰν τοῦ κελλίου γρόσια τὸν ἀριθμὸν / 1000, ἥτοι χίλια. Ἔστωσαν δὲ ὑποτασσόμενοι εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν μοναστήριον, ὡς / κ(αι) τὰ λοιπὰ κελλία⁵⁴.*

Τὸ ἔτος 1864⁵⁵ ὁ ἐπίτροπος τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ», ἱερομόναχος Δαμασκηνός, προσκαλεῖ σὲ συνάντησιν τοὺς πατέρες τοῦ κελλίου, γράφων πρὸς αὐτοὺς κρύφα: *Πατέρες σεβάσμιοι! / Σὰς εἰδοποιῶ ὅτι ἐχθὲς τὴν Κυριακὴν ἐκάμαμεν / σύναξιν εἰς τὸν Πνευματικόν· κ(αι) ἔγινεν ἀπόφασις / ἀπὸ ὅσοι εὐρέθημεν ἐκεῖ διὰ τὴν ἐρχομένην Πέμπτην / νὰ παρευρεθῇτε ὅλοι σας, διὰ νὰ θεωρήσωμεν τὸν λο/γариасμόν, κ(αι) νὰ συνομιλήσωμεν, καὶ ἄλλα δέοντα / τῆς υποθέσεώς μας. Ταῦτα καὶ σὰς περιμένων πολλὰ / πρῶτ' εἰς τὸ ὁσπήτιον τοῦ Γέροντος Ἰγνατίου. / 1864 Νοεμβρίου 2 / Ὁ ἐπίτροπός σας, Δαμασκηνός Ἱερομόναχος⁵⁶.*

Ὁ ἱερομόναχος Δαμασκηνὸς ἀποφεύγει νὰ δηλώσῃ εὐθαρσῶς τί ἀκριβῶς διημερίφθῃ στὴν σύναξιν τῆς Κυριακῆς, καὶ σὲ ποία «ὐπόθεσις» ἀναφέρεται. Ὁ ἀόριστος λόγος καὶ βεβαίως ἡ ἀπόκρυψη τοῦ ὀνόματος τοῦ «Πνευματικοῦ», σὲ συνδυασμὸ μὲ ἄλλες πληροφορίες, ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πρόσκλησις τοῦ Δαμασκηνοῦ συνδέεται μὲ τὴν ἀναζωπύρωση (4^η φάσις) τοῦ «κελλιωτικοῦ ζητήματος». Τοῦτο δὲ κατόπιν τῆς ἀνατροπῆς τῶν παραδεδομένων ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Μεγίστης Λαύρας, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα, ἀτελέσφορη ἀρχικῶς, προσφυγὴ τῶν σκητιωτῶν καὶ κελλιωτῶν στὸν πατριάρχη Σωφρόνιο Γ΄ (1863-1866)⁵⁷. Ἀξίζει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ πατέρες τῆς σκήτεως τῆς Ἀγίας Ἄννης ὀρίζουν τὸν ἱερομόναχο Δαμασκηνὸ ἐκπρόσωπό τους στὴν Κωνσταντινούπολη, προκειμένου αὐτὸς νὰ διαχειρισθῇ ὑπὲρ αὐτῶν τὸ ἀναφενὲν ζήτημα, πράγμα τὸ ὁποῖο κατέστη ἐντέλει ἐφικτὸ διὰ τοῦ Ἀποφαντικοῦ καὶ Διαιτητικοῦ Γράμματος τοῦ ἔτους 1866⁵⁸. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ στὸν «Πνευματικὸ» τοῦ γράμματος, αὐτὸς δύναται νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν ἱερομόναχο καὶ πνευματικὸ τοῦ Ἁγίου Ὁρους Σάββα, τὸν ἀσκούμενο στὸ ἐν Καρυαῖς λαυρεωτικὸ κελλίον τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ ἐκπρόσωπο τῶν κελλιωτῶν στὸ Πατριαρχεῖο καὶ στὴν ἀρνητικὴ γιὰ τοὺς κελλιῶτες δίκη, ἢ ὁποία ἐπέπρωτο νὰ ὀδηγήσῃ στὴν ἔκδοσιν τοῦ Συνοδικοῦ γράμματος τῆς 5^{ης} Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1864⁵⁹.

53 Γιὰ τὸ θέμα καὶ τὶς σχετικὲς πηγές βλ. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1962, ἀριθ. 62-71.

54 Ἀνέκδοτο.

55 ἦτοι τρία χρόνια μετὰ τὸν Καταστατικὸ χάρτη τοῦ διοικητοῦ τῆς Θεσσαλονίκης Χουσιῆ πασᾶ (11 Φεβρουαρίου 1761), σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο οἱ κελλιῶτες ὀφείλουν νὰ ἐξετάζουσιν τὶς διαφορὰς τοὺς πρῶτα στὶς ἀρχὲς τοῦ μοναστηρίου τους, ἔπειτα στὴν Κοινότητα καὶ τέλος στὶς τουρκικὲς ἀρχὲς (Παπαχρυσάνθου 1999, 36-41).

56 Ἀνέκδοτο.

57 Κτενᾶς 1935, 714-720, 736-737. Γιὰ τὸ «κελλιωτικὸ ζήτημα» βλ. ἐπίσης ὑποσημ. 46.

58 Χρυσοχοϊδης 1997Β

59 Σμυρνάκης 1903, 206. Κουρῖλας 1929, 166 κ.έ.. Κτενᾶς 1935, 714-720. Γιὰ τὸ συνοδικὸ γράμμα τοῦ Σωφρονίου βλ. Meyer 1894, ἀριθ. XXII (254-259). Δεληκάνης ἀρχιμαν. 1902, 252-258. Γράμμα τοῦ

Αξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ πνευματικὸς Σάββας ἀποστέλλει γράμμα πρὸς τοὺς ἀσκουμένους στὶς Σκήτες λέγων: [...] *Χάριτι θεία κατενοδώθημεν χθὲς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως καὶ σὰς εἰδοποιῶμεν, πατέρες ἅγιοι καὶ ἀδελφοί, νὰ ἐξαποστείλετε καὶ ὑμεῖς ἀπὸ δύο-τρεῖς ἀδελφούς ἢ κάθε μία σκήτη, ἵνα κοινοποιηθῶσιν τὰ ἐγγραφα τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅπως λάβετε γνῶσιν καὶ ὑμεῖς ὡς συναγωνισθέντες ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Καὶ ἡμέρα συνάξεως ὀρίσθη ἡ ἐρχομένη Κυριακή... Ἐν Καρυαῖς τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἄθω 1864 8βρίου 1⁶⁰. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἐντὸς τοῦ Φθινοπώρου τοῦ 1864 θὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἄλλες «κυριακάτικες» συνάξεις, ὅπως ἡ σύναξη τῆς «Κυριακῆς», τὴν ὁποία ἀναφέρει ὁ ἐπίτροπος τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ» Δαμασκηνός, καὶ ἡ ὁποία θὰ λάβει χώρα ἓνα μῆνα μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τῆς 1^{ης} Ὀκτωβρίου.*

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ ἐπομένου ἔτους ὁ ιεροδιάκων Θεοδόσιος, προφανῶς ὁ μοναχὸς τοῦ ὁμολόγου τοῦ ἔτους 1859, συντάσσει Λόγο γιὰ τὴν χαρμόσυνο ἡμέρα τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῆς Ἐπιστασίας τοῦ ἔτους 1865: τοῦ Λαυριώτη πρωτεπιστάτη Γενναδίου (προηγούμενου), τοῦ Δοχειαρίτη Πολυκάρπου, τοῦ Ξενοφωντινοῦ Μελετίου (ιεροδιακόνου) καὶ τοῦ Ἑσφιγμένιτη Νεοφύτου (ιερομονάχου)⁶¹. Λίγο ἀργότερα, σύμφωνα μὲ ἕτερο ἐγγραφο, ὁ Θεοδόσιος χειροτονεῖται ιερομόναχος: + *Παραλαβόντες κανονικῶς παρὰ τῶν θεηγόρων Ἀπο/στόλων, κ(αὶ) θεοφόρων Πατέρων ἐφοδιάξιν τοὺς ἀφ' ἡμῶν / χειροτονηθέντας γράμματι συστατικοῖς τε κ(αὶ) ἀπολυτηρίοις, καὶ βουλομένους ἀναχωρῆσαι, ὅπως μὴ τὰ θεῖα ὑπὸ / ἀναξίῳ, ἢ κ(αὶ) ὑπὸ ἀνιέρων χειρὸς καθ' ὑβρίζωνται, τοῦτου / χάριν κ(αὶ) ἡμεῖς, τὸν ἐπιφέροντα τὸ παρὸν ἡμῶν Θεοδόσιον Ἱερομόναχον, συσταίνομεν, ὡς ἐξ ἡμῶν χειροτονη/θέντα, διὰ προτροπῆς τοῦ ἰδίου αὐτοῦ γέροντος, γέρο Κοσμᾶ / ἐκ τὸ κελλίον τὸ λεγόμενον τῶν Μαρουδάδων, κείμε/νον εἰς τὰς Καρεᾶς εἰς τὰ ὄρια τοῦ Χιλιανδαρί(ου). κ(αὶ) / διὰ συμμαρτυρίας τοῦ πνευματικοῦ του παπᾶ Σάββα. / Κ(αὶ) γὰρ ἔχεται ὁ τοιοῦτος δόγματος ὀρθοδόξου, βίου τε σεμινοῦ / κ(αὶ) ὑπολήψεως ἀδιαβλήτου. διὸ κ(αὶ) ἐφοδιάζομεν αὐτὸν τῷ / συστατικῷ τούτῳ κ(αὶ) ἀπολυτηρίῳ γράμματι, ὅπως ἔχη / ἀκόλυτον τὸ τῆς Ἱερουσλήνης ἐπάγγελμα, ὅπου ἂν εὕρῃ/θῃ, τῇ ἀδείᾳ μέντοι τοῦ κατὰ τόπον Ἀρχιερέως. / 1867 Ὀκτωβρί(ου) 26⁶².*

Σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἐγγράφου, ὁ Θεοδόσιος εἶναι ιερομόναχος στὰ 1867. Φαίνεται δὲ πὼς ἐπιθυμεῖ νὰ ἱεουργεῖ ἐκτὸς τοῦ κελλίου καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, γιὰ αὐτὸ καὶ ἐφοδιάζεται μὲ τὸ ἀπολυτήριο τοῦτο γράμμα. Ἐπισημαίνεται ὅτι στὸ γράμμα γίνεται λόγος γιὰ δύο πρόσωπα: τὸν Κοσμᾶ, «γέροντα τοῦ κελλίου τοῦ Μαρουδᾶ», καὶ τὸν πνευματικὸ Σάββα. Ὁ τελευταῖος θὰ πρέπει νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸν προρρηθέντα ιερομόναχο καὶ πνευματικὸ Σάββα τοῦ λαυρεωτικοῦ κελλίου τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ὡστόσο, πὼς εἶναι δυνατόν νὰ ἡγεῖται τοῦ κελλίου ὁ γέρον Κοσμᾶς, καὶ ὄχι ὁ Θεοδόσιος τοῦ τριπροσώπου τοῦ ἔτους 1859; Εἰρήσθω ὅτι ἡ μοναδικὴ μνεῖα γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Κοσμᾶ ἀπαντᾷ μόνον στὸ ὑπὸ σχολιασμό ἐγγραφο. Κατὰ τὴν ἐκτίμησίν μας, πρόκειται γιὰ ὀρθογραφικὸ λάθος. Ἡ φράση *ἐκ τὸ κελλίον...* καὶ κατωτέρω ἀναφέρεται στὸν τόπο τῆς χειροτονίας. Ἐπομένως ἡ πρόθεση «ἐκ» θὰ πρέπει νὰ ἀναγνωσθεῖ ὡς «εἰς».

Δυστυχῶς, δὲν ὑπάρχουν ἀξιόπιστες καὶ ἐπαρκεῖς εἰδήσεις γιὰ τὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδᾶ» μετὰ τὸ ἔτος 1870. Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τὸν γέροντα Θεοδόσιο, παρότι λέγεται πὼς ὑπῆρξε σημαντικὴ προσωπικότητα στὸ Ἅγιον Ὅρος, ὡς πνευματικὸς πολλῶν Ἀγιορειτῶν⁶³.

πνευματικοῦ Σάββα πρὸς τοὺς κελλιῶτες καὶ σκητιῶτες τῆς 17^{ης} Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1864 σώζεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς Σκήτεως τῶν Καυσοκαλυβίων (Κουρίλας 1929, 236-237).

60 Κουρίλας, *ἐνθ. ἀνστ.* 238.

61 Ἀνέκδοτος. Γιὰ τὴν Ἐπιστασία αὐτὴ βλ. Γαβριήλ Σταυρονικητιανός 1928, 27. Ὁ Νεόφυτος ὁ Ἑσφιγμένιτης θὰ ὑπηρετήσῃ καὶ κατὰ τὸ Ἐπιστασιακὸ ἔτος 1870-1871.

62 Ἀνέκδοτο.

63 Στὴν Συλλογὴ ἐγγράφων τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ» σώζεται γραπτὴ συμμαρτυρία ὑπὲρ τοῦ ιερομονάχου Νεοφύτου Βατοπαιδίου τοῦ ἔτους 1902 (Ἀνέκδοτος). Τὴν συμμαρτυρία ὑπογράφει ὁ

Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Θεοδόσιος εἶναι ἐντέλει γέροντας τοῦ κελλίου τὴν ἐποχὴ αὐτή. Σὲ ἀντίγραφο σχεδίου ὁμολόγου ἀγορᾶς τοῦ κελλίου⁶⁴ ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἱερομόναχος ἀγοράζει τὸ κελλίον γιὰ 4.500 γρόσια. Τὸ τριπρόσωπο περιλαμβάνει τὸν ἴδιο, τὸν μοναχὸ Ἰωακείμ καὶ τὸν ἱερομόναχο Ὀνούφριο. Δυστυχῶς τὸ ἀντίγραφο αὐτὸ τοῦ σχεδίου ἀγορᾶς τοῦ κελλίου δὲν φέρει χρονολογία. Μποροῦμε ὅμως νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὸ πρωτότυπο ὁμολόγο ὑπογράφεται μεταξύ 1867 καὶ 1890, ὁπότε ἐπὶ γεροντίας Θεοδοσίου, ἀνοίγεται τὸ φρέαρ τοῦ κελλίου.

Κλείνοντας τὴν παρούσα μελέτη, ὀφείλουμε νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ἡ ἔρευνα τῶν μοναστηριακῶν Ἀρχείων τοῦ 18^{ου} καὶ 19^{ου} αἰῶνος εὐρίσκεται ἀκόμη σὲ πρῶμο στάδιο. Ὡστόσο, εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ συνέχεια αὐτῆς, καὶ κατ' ἐπέκταση ὁ ἐντοπισμὸς καὶ ἄλλον, σχετικῶν μὲ τὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδᾶ», ἐγγράφων (ιδίως στὴν μονὴ Χιλανδαρίου καὶ στὸ Πρωτάτο), θὰ προσφέρει πολλὰ στὴν τεκμηρίωση τῶν ἀπαρχῶν καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ κελλίου. Πρὸς τούτοις δέ, καὶ στὴν διερεύνηση τῆς ἱστορίας τῆς ἀθωνικῆς πολιτείας, καὶ δὴ τῶν Καρεῶν.

ΕΚΔΟΣΗ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

SIGLA

(αβγ) = Ἀνάληψη συντομογραφιῶν

[αβγ] = Γράμματα συμπληρούμενα ὑπὸ τοῦ ἐκδότη

[...] = Γράμματα ἐξίτηλα, ἐκπεσόντα ἢ ἄκρως δυσνόητα, ὧν ὁ ἀριθμὸς κατὰ προσέγγιση

! = Χωρισμὸς στίχων

ΑΡ. 1

ΓΡΑΜΜΑ ΔΙΟΡΙΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΧΙΛΑΝΔΑΡΙΟΥ (εἰκ. 7)

Ἄνευ ἀριθμοῦ

1781 Μαρτίου 1

Περίληψη

Διὰ τοῦ ἐνσφραγίστου αὐτοῦ διοριστηρίου γράμματος τῆς μονῆς Χιλανδαρίου, ὁ ἱερομόναχος Καλλίνικος, γέρων τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ», ὀρίζει ἐπίτροπος τῆς κυριάρχου Μονῆς γιὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ὑλοτομίας στὴν ἐγγὺς τοῦ κελλίου περιοχὴ.

Σημείωμα

Οπισθόφυλλο: γράμμα ἀπὸ τὸ Χελε/ανδάρει εἰς τὸ Κελλίον / Γεννέσιον τῆς Θεοτόκου

+ μὲ τὸ παρὸν μας φανερών[ου]μοι ἡμεῖς ἅπαντες οἱ προεστῶτες τῆς ἱερᾶς ! κ(αι) σεβασμίας μονῆς τοῦ Χιλανταρίου ὅ,τι με κοινὴν γνώμην πάντων ! ἡμῶν ἐκάμαμεν τέλειον ἐπίτροπον κ(αι) ἐξουσιαστήν τὸν παπα κὺρ Καλλίνικον, κελλιῶτην μας ἀπὸ κελλίον τὸ ἐπονομαζόμενον Γενέσιον τῆς Παναγίας εἰς τὸ νὰ φυλάττῃ μὲ πάσαν τρόπον κ(αι) προθυμίαν τὸ βουνὸ μας, κ(αι) ἂν ἐπιτωλήμῃσι τινὰς ἀχρεῖος ἢ ὁμοβόλος νὰ πηγαίνει δίχως ἄδιαν τοῦ μοναστηρίου μας νὰ κώψι ἢ ξύλον ! ἢ βέριας ἢ φασουλόξυλα ἢ ἄλλον τίποτας ἀπὸ αὐτὸ κ(αι) τὸν στολ[χασθ]ῇ αὐτὸς δίχως νὰ ἔχει ἄδιαν καὶ βοῦλαν τοῦ μοναστηρίου νὰ ! τὸν πιάνει κ(αι) νὰ τὸν πιγαίνει εἰς τοὺς γέροντας κ(αι) προεστῶτας τῆς ! Μεγάλης Μέσης, κ(αι) νὰ τ[ὸ]ν παιδεύουν μὲ κάθε ἄξιαν παιδίαν ! νὰ τρώγει ξύλον εἰς τὸν ἁγᾶν κ(αι) νὰ πληρώνῃ καὶ τζερεμὲν πεινήντα

Πνευματικὸς τῆς μονῆς Βατοπαιδίου, Θεοδόσιος ἱερομόναχος. Ὡστόσο, ἡ γραφὴ τοῦ συμμαρτυρικοῦ οὐδόλως συνάδει μὲ τὴν γραφὴν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοδοσίου τοῦ ἔτους 1865.

64 Ἀνέκδοτο.

γρόσια, ὡς ἀντίπαλος κ(αἰ) πολέμιος τοῦ μοναστηρίου μας. ἢ κ(αἰ) ἔάν κ(αἰ) δὲν τύχει ὁ παπα κὺρ Καλλίνικος ἐκεῖ κ(αἰ) εἶναι τινὰς ἢ ὅπου [lege ἀπὸ] τὴν συνοδίαν τοῦ ἡ ὁ παπᾶς τοῦ ἡ ὁ καλογερός τοῦ νὰ ἔχουν κ(αἰ) ἢ αὐτὴ [lege αὐτοῖ] τὴν ἐξουσίαν νὰ τὸν πιάνουν, ἀνεμποδίστως. ἢ ,αψπα΄ [= 1781] μαρτίου α΄ ἢ ὁ σκευοφύλαξ τοῦ Χηλανδαρίου Δανιὴλ κ(αἰ) οἱ συν ἢ ἐμοὶ ἅπαντες οἱ προϊστάτες.

Παρατηρήσεις – Σχόλια

Ὁ σκευοφύλαξ Δανιὴλ, ἀντιγραφεὺς πολλῶν σλαβικῶν κωδίκων, συνιστᾷ μεγάλη προσωπικότητα τῆς ἐποχῆς. Ἡ δράση τοῦ εἶναι γνωστὴ ἀπὸ σειρά ἐγγράφων τῆς μονῆς Χιλανδαρίου καὶ τῆς ἱερᾶς Κοινότητος, τὰ ὅποια χρονολογοῦνται ἀνάμεσα στὰ 1772 καὶ 1794. Στὸν ἴδιο ἄνδρα ἀπευθύνεται σημαντικὸς ἀριθμὸς πατριαρχικῶν ἐπιστολῶν (βλ. Ἀναστασιάδης 2002).

ΑΡ. 2

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΣΑΒΒΑ ΧΙΛΑΝΔΑΡΙΝΟΥ (εἰκ. 8)

Ἄνευ ἀριθμοῦ

1799 Ὀκτωβρίου 23

Περὶληψη

Στὸ γράμμα αὐτὸ ὁ ἐπίτροπος τῆς μονῆς Χιλανδαρίου, γέρων Σάββας, ζητᾷ ἀπὸ τὸν γέροντα τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ» Διονύσιο, νὰ ἀποδόσῃ Ὁμολογία ἀδήλου γέροντος.

Σημειώματα

Ὅπισθόφυλλο: Τῷ ὁσιωτάτῳ ἐν μοναχοῖς γερωΔιονυσίῳ, κ(αἰ) ἐν / Χριστῷ μοι λίαν περιποθήτῳ ἀσπασίως / εἰς ταῖς Καρεαῖς σταῖς Μαρουδάδες κελί / Γενέσιον τῆς Παναγίας

1: 100: ἐπειρεν ὁμολογα σπάρεν(;) / τοῦ ἁγίου Σάβα κρασί

μου εδουσε ω σειργιάνης βρούχων δράμια 132

λιμονί, ποχου(;) Θεοδόσιος Γιάνη / Κόνστα Γιαρένι Γιάνη Πασχάλι / Στέριου

Τὴν πανοσιότητά σου γέρο Διονύσιε εὐχόμενος ἐν Κυρίῳ ἀσπάζομαι

+ δίδοντας τὴν εἶδῃσιν ὅτι ὁ γερο Γεώργης ἦλθεν κ(αἰ) εἶναι εἰς τὸ μοναστήρι ἢ μας, κ(αἰ) μᾶς ἐπαρεκάλεσεν νὰ Σᾶς ἢ χαιρετήσωμεν ἐκ μέρους τοῦ, νὰ λάβῃς τὸν κόπον νὰ ἔλθῃς νὰ φέρῃς κ(αἰ) ἢ τὴν ὁμολογίαν τοῦ νὰ ἀνταμοθῇτε κιόλλα, ὅθεν προσμένῃ τὸν καλὸν Σας ἢ ἐρχομόν, εἶδε κ(αἰ) δὲν σὲ βολῇ νὰ ἢ ἔλθῃς, παρακαλοῦμεν νὰ τὴν στείλλῃς μὲ τὸν παραεκκλησιαστικόν ἢ Νικόδημον ὅπου σοῦ φέρνει τὸ παλρόν, κ(αἰ) διὰ πίστῳσιν κράτησε τὸ ἢ γράμμα τοῦτο. ταῦτα ὑγίαινε ἢ 1799. ὁκτωβρίου. 23 ἢ τῆς ὁσιότητος σου εὐχέτης ἐν Χ(ριστ)ῷ ἢ ὁ ἐπίτροπος τοῦ Χιλантаρίου Σάββας

[κατωτέρω]

Τὸν πν(ευμα)τικόν γεροπαπὰ Καλλίνικον ἀδελφικῶς ἀσπάζόμεθα κ(αἰ) τὴν ἢ χριστὴν συνοδίαν Σας εὐχόμεθα

Παρατηρήσεις – Σχόλια

Γιὰ τὸν γερο-Γεώργη καὶ τὴν σχέση τοῦ μὲ τὸ κελλί τοῦ «Μαρουδᾶ» δὲν διαθέτουμε εἰδήσεις. Ὁ ἐπίτροπος τοῦ Χιλανδαρίου Σάββας εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἐγγραφα τῆς ἱερᾶς μονῆς Χιλανδαρίου καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος. Ἡ δράση τοῦ χρονολογεῖται στὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, μὲ πιθανὴ ἡμερομηνία θανάτου τὸ ἔτος 1800, ὅποτε ἔχουμε τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ τοῦ ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους (Ἀναστασιάδης 2002).

ΑΡ. 3
ΓΡΑΜΜΑ ΙΩΣΗΦ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΟΥ (εἰκ. 9)

Ἄνευ ἀριθμοῦ

1800 Μαΐου 8

Περὶληψη

Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος, ὁ προηγούμενος καὶ ἐπίτροπος τῆς μονῆς Ζωγράφου, Εὐθύμιος, λαμβάνει ἄδεια ὑλοτομίας στὸ δάσος τῆς μονῆς Σίμωνος Πέτρας. Τὴν ἄδεια χορηγεῖ ὁ Ἰωσήφ ὁ Βατοπαιδινός, ὁ Διδάσκαλος καὶ Ἐξάρχος τῆς ἱερᾶς Κοινότητος.

Σημείωμα

Ὅπισθόφυλλο: Σχετικά με τὸ κτίσιμο / τοῦ Ναοῦ τῆς Ἱ. Μ. Ζωγράφου / ἄδεια νὰ κόψουν ξύλα / ἀπὸ τὸ δάσος τῆς Ἱ. Μ. Σιμοπέτρας / 1800 μαΐου 8

Τὴν πανοσιότητά της ἅγιε προηγούμενε, κ(αὶ) ἐπίτροπε τῆς Ἱερᾶς ἡ τοῦ ζωγράφου μονῆς, κύρ Εὐθύμιε, ἐν Κ(υρίῳ) κατασπάζομαι.

+ Ἐπειδὴ ἐτοιμάζετε σὺν Θ(ε)ῷ τὴν ὕλην διὰ τὴν ἐκκλησίαν σας, κ(αὶ) ἡ ζητεῖται ἄδειαν διὰ νὰ εὐγάλετε χίλια σανίδια τζαμήτικα ἡ ἀπὸ τὸ βουνὸν τῆς Σίμωνος πέτρας, με τὸ νὰ μὴν ἔχη τοιοῦτον ἡ κερεστέ τὸ βουνὸν τοῦ μοναστηρίου σας, κ(αὶ) ἔχετε ἀνάγκην διὰ ἡ τὸ κτήριο τῆς ἐκκλησίας, ὡς χρεῖαν ἔχοντα ἀναμενταξή τους ἡ τὸν μοναστήριον, κ(αὶ) μάλιστα διὰ νὰ εἶναι τοιοῦτον κτήριο ἡ ἔχετε τὴν ἄδειαν νὰ εὐγάλετε τὰ ἐκτεθέντα χίλια σανίδια, πλὴν νὰ εἰπῇτε τὸν μοναστόρ(ους) [lege = μαστόρους], κ(αὶ) νὰ τοὺς ἀφορήσητε ἡ νὰ μὴν εὐγάλουν, μήτε περισσότερα, μήτε ἄλλα κ(αὶ) τὰ πωλήσουν ἡ κρυφίως, καθὼς μερικοὶ τὸ κάμνουν. Ταῦτα κ(αὶ) ὑγαίνητε ἡ ἐν Κ(υρίῳ) κατὰ τὸν δ[....]οῦ, αὐ' [= 1800] μαί(ου) ἡ ἡ τῆς πανοσιότητός της ἐν Χ(ριστ)ῷ ἀδελφός ἡ Ἰωσήφ Διδάσκαλος βατοπαιδινός, κ(αὶ) ἔξάρχος
παπὰ γαβριήλ του γρηγορίου

Παρατηρήσεις – Σχόλια

Ὁ ἱερομόναχος Εὐθύμιος, ρέκτης προηγούμενος καὶ ἐπίτροπος τῆς μονῆς Ζωγράφου, ὑπηρετεῖ κατὰ τὸ Διονυσιατικὸ ἐπιστασιακὸ ἔτος 1797-1798, καὶ ὕστερον κατὰ τὸ 1802-1803. Εἶναι γνωστὸς κυρίως ἀπὸ ἔγγραφα κοινοτικά καὶ πατριαρχικά τῆς περὶ τὸ 1800 περιόδου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἔγγραφα τῆς μονῆς Χιλανδαρίου (Ἀναστασιάδης 2002, ἀριθ. 286 κ.ἑ.). Εἰρήσθω ὅτι ὁ Εὐθύμιος συνεργάζεται στενά με τὸν ἐπίτροπο τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος στὴν Κωνσταντινούπολη, Γεράσιμο Χιλανδαρινό. Οὕτω πως ἐξηγεῖται ἴσως ἡ παρουσία τοῦ ὑπὸ σχολιασμὸ ἐγγράφου στὸ κελλί τοῦ «Μαρουδά». Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι τὸ νέο καθολικὸ τῆς μονῆς Ζωγράφου ὀλοκληρώνεται τὸ ἔτος 1801. Σύμφωνα με τὴν δίγλωσση κτιτορικὴ ἐπιγραφή στὸν νάρθηκα, ὁ ἐπίτροπος καὶ προηγούμενος Εὐθύμιος καθὼς καὶ ὁ προηγούμενος Πορφύριος συμβάλλουν δι' ἐξόδων τε καὶ παρακινήσεως στὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ναοῦ (Σμυρνάκης 1903, 558).

Ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ Διδάσκαλος Ἰωσήφ ὁ Βατοπαιδινός ἀποτελεῖ σπουδαία (καὶ ἀμφιλεγόμενη) ἀγιορειτικὴ προσωπικότητα, με ἱκανὴ δράση στὰ πράγματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ διὰ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος καὶ κατὰ τὸ πρῶτο ἡμῖς τοῦ 19^{ου}. Παρὰ ταῦτα, δὲν γνωρίζουμε πολλὰ γιὰ αὐτόν, καθόσον οὐδεμία, μέχρι σήμερα, συστηματικὴ ἔρευνα ὑφίσταται γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο του. Στὸν Ἰωσήφ ἀναφέρεται ἀκροθιγῶς ὁ Μανουὴλ Γεδεών (1885, 224-225), ὅστις θεωρεῖ αὐτὸν ὀρμώμενον ἐκ Πελοποννήσου. Σὲ κώδικα τοῦ Πρωτάτου, ὅπου χρεωστικὴ ὁμολογία ἔξι ἀθωνικῶν Μονῶν τῆς 23^{ης} Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1783, ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωσήφ Διδασκάλου Βατοπαιδινοῦ. Στὸν Ἰωσήφ, ὡς συντάκτη ἐπιγράμματος, ἀναφέρεται γράμμα τοῦ ρέκτη σκευοφύλακος τῆς μονῆς Βατοπαιδίου, Φιλοθέου τοῦ ἐκ Μουντανείων, τοῦ ἔτους 1785 (Πολυβίου 2014, 39-41, 43). Στὰ 1792 εὐρίσκεται στὴν Μολδαβία. Ὡς Ἐξάρχος πατριαρχικὸς καὶ μαζί με ἄλλους δύο ἀγιορεῖτες Ἐξάρχους (γιὰ τοὺς

ἀγιορεΐτες Ἐξάρχους (βλ. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1963, 127-128, 132-133) θὰ διενεργήσῃ ἔλεγχον τῆς δοσοληψίας τοῦ ἡγουμένου-διαχειριστῆ τῆς μονῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, Ἰγνατίου (1780-1793) (Γάσπαρης 1991, κῶδ. 3, ἀριθ. 64). Ὑπενθυμίζεται ὅτι τὸ ἐν λόγῳ μοναστήριον-μετόχιον εἶναι ἀφιέρωμα τοῦ ἡγεμόνος Vasile Lupu (ἀπὸ τὸ 1641) στὴν Ἱερὰ Κοινότητα (Năsturel 1986, 300. Πρβλ. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1963, 209-216). Πληθὺς εἰδήσεων γιὰ τὸ μετόχιον σώζεται σὲ ρουμανικὰ ἔγγραφα τοῦ Πρωτάτου. (Μαρινέσκου 2001). Σὲ ἔγγραφο τῆς μονῆς Ἑσφιγμένου τῆς 1^{ης} Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1796 ἀναφέρεται ὅτι ἓνα χρόνον πρὶν ὁ Ἰωσήφ ὁ Διδάσκαλος ἔφερε ἀπὸ τὴν Μολδαβία λείψανον Ἀγίου τινός (Γάσπαρης 1991, ἀριθ. 49). Τὸ ἔτος 1799 ἀναφέρεται ὡς ἐπίτροπος καὶ Ἐξάρχος τῶν ἀθωνιτῶν στὸ Πατριαρχεῖο, ἥτοι ἐπὶ Νεοφύτου Ζ'. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀπευθύνει, ὁμοῦ μὲ τὸν χαρτοφύλακα Νικηφόρο Ἰβηρίτη, γράμμα στοὺς προεστώτες τῆς μονῆς Χιλανδαρίου ἐν σχέσει μὲ δάνειον τῆς μονῆς (Ἀναστασιάδης 2002, ἀριθ. 347). Στὰ 1805 ἐμπλέκεται στὸ «κελλιωτικὸν» πρόβλημα. Σὲ γράμμα τῆς Κοινότητος τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1819, σωζόμενο σὲ κώδικα τοῦ Πρωτάτου, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Πατριάρχης (Ἱερεμίας Δ') καὶ ἡ Σύνοδος ὀρίζουν τὸν Ἰωσήφ Διδάσκαλον Βατοπεδινὸν ὡς ἀρμόδιον νὰ ἐξετάσῃ τὸ νόμιμον ἢ μὴ διεκδικήσεως τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Κωνσταντονίου Ἐπιφανίου κάποιου οἰκοπέδου στὶς Καρυές (Γάσπαρης 1991, κῶδ. 3, ἀριθ. 93. Πρβλ. Δελιγκάνης ἀρχιμαν. 1902, 24 γράμμα 1818).

Τὸ ὑπὸ σχολιασμὸ ἔγγραφο ἐγείρει ἐρωτηματικά: γιατί τοῦτο σώζεται στὸ κελλίον τοῦ «Μαρουδᾶ», ἐφόσον τὸ περιεχόμενον του ἀφορᾷ σὲ ἀνάγκες τῆς μονῆς Ζωγράφου; Γιὰ ποῖόν λόγον ὁ προηγούμενος Εὐθύμιος ζητᾷ τὴν ἄδεια τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Βατοπαιδινοῦ, προκειμένου ἡ μονὴ Ζωγράφου νὰ ὑλοτομήσῃ στὸ βουνὸ τῆς μονῆς Σίμωνος Πέτρας; Μήπως ἡ τελευταία μονὴ εἶχε ὀρίσει τὸν Ἰωσήφ ἐπίτροπόν της ἢ μήπως ὁ Ἰωσήφ ἀδειοδοτεῖ πρὸς ὑλοτομίαν ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος; Εἰρήσθω ὅτι τὸ κουτλουμουσιανὸν ἔγγραφο (βλ. ἀνωτ. σσ. 307-308) σημειώνει ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἐνεπλάκη ἐνεργᾶ στὴν διένεξιν τοῦ ἔτους 1805 ὑπὲρ τῶν Λαυριωτῶν καὶ κελλιωτῶν, διὰ ἄλλα ἰντερέσια ὅπου εἶχον οἱ Βατοπαιδῖνοι μετὰ τῶν Ζωγραφετῶν (Παπαδημητρίου-Δούκας 2000, 595-596). Τί εἰδους «ἰντερέσια» ἦταν αὐτά, δὲν εἶναι εὐκόλῳ νὰ καταλάβῃ κανεὶς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ μαρτυρία τοῦ ἐγγράφου εἶναι δηλωτικὴ γιὰ τὶς δοσοληψίες ἀνάμεσα στὶς δύο Μονὲς στὰ χρόνια αὐτά.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ἐν παρόδῳ ὅτι στὶς 11 Μαΐου τοῦ ἔτους 1811, ἐπὶ ἡγουμενίας Εὐθυμίου ἱερομονάχου, ἐγκαινιάζεται τὸ νέο καθολικὸ τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἑσφιγμένου. Ἐνας ἐκ τῶν ἐπιστατῶν τῆς ἀνοικοδομήσεως εἶναι ὁ Διδάσκαλος Ἰωσήφ Βατοπαιδινός (Σμυρνάκης 1903, 168). Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ἰωσήφ, ὄντας μάλιστα πατριαρχικὸς Ἐξάρχος, ἐπιτροπεύει καὶ ἐπιστατεῖ στὰ οἰκοδομικὰ προγράμματα τῆς περὶ τὸ 1800 περιόδου, κατ' ἐντολὴν ἴσως καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος [= γιὰ τὸ καθολικὸ τῆς μονῆς Ἑσφιγμένου καὶ τὴν σχέση τοῦ Ἰωσήφ μὲ αὐτὸ ἔχει ἐκπονήσῃ μονογραφία ὁ Μ. Πολυβίου (ὑπὸ ἐκδοσιν)].

.....

ΑΡ. 4

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΕΝΣΦΡΑΓΙΣΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΟΥ ΑΓΟΡΑΣ ΑΡΣΑΝΑ (εἰκ. 10)

Ἄνευ ἀριθμοῦ

1800

Περὶληψη

Ἡ συνοδεία τοῦ κελλίου τοῦ «Μαρουδᾶ», τοῦ γέροντος Διονύσιου, ἐπιθυμεῖ τὴν ἀγορὰν τοῦ ἀρσανᾶ τῆς μονῆς τοῦ Ρωσικοῦ [Παλαιομοναστηρο]. Οἱ μοναχοὶ τοῦ Ρωσικοῦ παραδίδουν στοὺς κελλιῶτες τὸν ἀρσανᾶ καὶ τὴν περιοχὴν του διὰ γρόσια διακόσια.

Σημείωμα

Όπισθόφυλλο: 1800 Άρσανᾶς εἰς Ρωσσικόν / ἴσον ἀπαράλακτον τῆς ὁμολογίας τοῦ ἄρσανᾶ

+ Κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος: 1800: δεκεμβρίου: 8: ἔλθων πρὸς τὴν ὑμετέραν Ἰερὰν βασιλικὴν μονὴν τῶν Ῥωσσῶν, ὁ ὁσιότατος ἐν μοναχοῖς Κῦρ Διονύσιος ἴμοῦ μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ, ἐζήτησε παρ' ἡμῶν ἀγοράσαι τὸν ὑμέτερον ἴρσανᾶν, ὅπερ εἶναι εἰς τὸ περιγιάλη, εἰς τὸν μύλον ὑποκάτωθεν μαζῇ με τῶν Ἰβερικιάδων. ἔχει κ(αι) ἐπάνωθεν κήπον ὁμοῦ με δύο νερατζαῖς, καὶ με ἱ εἰλαίας, καθὼς φαίνεται ὁ φραγμός. Ἰδόντες δὲ κ(αι) ἡμεῖς αὐτόν, ἄνδρα τίμιον κ(αι) εὐλαβῆ, ἤξαμεν τῇ αὐτοῦ αἰτήσει, καὶ δεδώκαμεν τὸν παρόντα ἴρσανᾶν, ἴ εἰς πρόσωπα τρία. Καὶ πρῶτον μὲν πρόσωπον, ὁ Κῦρ Διονύσιος, δεύτερον ἴ ὁ Κῦρ Δαμιανός, καὶ τρίτον ὁ Κῦρ Κωνστάντιος. ἔστωσαν δὲ αὐτοῖ ἴδιοι οἰκοκύριοι, εἰς τὸ καλλιεργεῖν κ(αι) αὐξάνειν. Ἐδωσαν δὲ κ(αι) αὐτοῖ διὰ τὴν ἴ ἀγορὰν τοῦ ἴρσανᾶ, γρόσια: 200 ἴτοι διακόσια. κ(αι) νὰ δίδουν τὸ κατ' ἔτος ἴ ἕνα χαράτζιον, εἰς τὸ Μοναστήριον. κ(αι) ὅταν γίνουν οἱ εἰλαίαι εἰς τὴν Χορμήτζηναν, ἴ νὰ πηγένη ἡ βάρκα νὰ φορτώνη. Καὶ διὰ τὸ βέβαιον τῆς ἀληθείας, ἔγινε ἴ ἡ παροῦσα ἐνσφράγιστος ὁμολογία, με τὴν σφραγίδα τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Μοναστηρίου, καὶ ἐπέδωθη εἰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ τῶν μεταγενεστέρων, ἴ εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

Ὁ σκευοφύλαξ τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ῥωσσῶν, Διονύσιος ἱερομόναχος: ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν. ἴ Νεκτάριος ἱερομόναχος καὶ δικαίος, ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν, κ(αι) οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἴ Καὶ ὅποιος τῶν μεταγενεστέρων ἠθέλε τοὺς συγχύσει, νὰ πληρώνη τὴν ἀγορὴν, κ(αι) ἴ τὰ ἐξοδά του, κ(αι) τὴν βάρκα του, τὰ δίκτυά του, κ(αι) ὅλα του τὰ καλαμπαλίκια, μέχρι κ(αι) τὸ λεπτόν.

Παρατηρήσεις – Σχόλια

Ἡ πώλησις τοῦ ἴρσανᾶ ὑποδηλώνει ὅτι οἱ μοναχοὶ τοῦ Ρωσικοῦ, δηλαδὴ τοῦ Παλαιομοναστηρίου, εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα. Γνωρίζουμε, ἄλλωστε, ὅτι αὐτοὶ εὐρίσκονταν σὲ δυσχερὴ θέσιν τὴν περίοδο πού μᾶς ἀπασχολεῖ.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἱερομονάχου καὶ σκευοφύλακος Διονυσίου ἀπαντᾷ σὲ σημείωσιν τῆς 10^{ης} Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1798 καὶ σὲ Κατάστιχο τοῦ ἔτους 1803, με τὴν παρατήρησιν ὅτι τὰ σεντούκια παραδόθηκαν ἀπὸ τὴν Σύναξιν στοὺς ἐπιτρόπους τῆς μονῆς τῶν Ῥώσων, Διονύσιο καὶ Νεκτάριο (Γάσπαρης 1991, Κῶδ. Ι, ἀριθ. 42α - 42β καὶ 47).

.....

AP. 5

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΟΜΟΛΟΓΟΥ ΑΓΟΡΑΣ ΤΟΥ ΚΕΛΛΙΟΥ

Ἄνευ ἀριθμοῦ

1836 Ἀπριλίου 12

Περίληψη

Ὁ γέρον Κωνστάντιος αἰτεῖται καὶ ἀγοράζει τὸ κελλίον «τοῦ Μαρουδᾶ» ἀπὸ τοὺς προεστῶτες τῆς μονῆς Χιλανδαρίου. Στὸ Ὁμολόγο καταγράφεται πᾶσα ἡ κινήσις καὶ ἀκίνησις τοῦ κελλίου.

Σημείωμα

Όπισθόφυλλον: Ὁμολόγον 1836 Ἀπριλ. 12

[V. 1r.] Κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1836. Ἀπριλίου 12. ἔλθων πρὸς ἴ τὴν ὑμετέραν καὶ Ἰερὰν καὶ Σεβασμίαν Μονὴν τοῦ Χιλανδαρίου, ὁ Ὁσιώτατος ἐν μοναχοῖς κύρ Κωνστάντιος, ἠτήσατο ἴ παρ' ἡμῶν τὸ Κελλεῖον τὸ ἐπονομαζόμενον Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. ἴ Ἰδόντες δὲ ἡμεῖς αὐτόν ἄνδρα τίμιον καὶ εὐλαβῆ, δεδώκαμεν τὸ ἴ ρηθὲν Κελλεῖον εἰς πρόσωπα τρία. καὶ

πρῶτον μὲν πρόσωπον ὑπάρχει ὁ ρηθεὶς Κωνστάντιος, καὶ δεύτερον ὁ ἐν μοναχοῖς Γελράσιμος, καὶ τρίτον ἕτερος Κωνστάντιος. μετὰ δὲ τὴν τούτων ἀποβίβωσιν τῶν τριῶν προσώπων, ἐὰν δὲν ἔχωσι δηλαδὴ συνοδίαν, μελνέτω πάλιν τὸ Κελλεῖον εἰς τὴν δεσποτείαν τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Μοναστηρίου. δεδώκασι δὲ καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ Κελλεῖου ἡ γρόσια 1000. ἤτοι χίλια. ἐχέτωσαν δὲ ἐξουσίαν ὥς τέλει οἰκοκύριοι αὐξάνειν τε καὶ καλιεργεῖν αὐτό, παρ' οὐδενὸς ἐμποδιζόμενοι. ἔστωσαν δὲ ὑποτασόμενοι τῷ Ἱερῷ ἡμῶν Μοναστηρίῳ, ὥς καὶ ἡ οἱ λοιποὶ Κελλιῶται, πληρώνοντες κατ' ἔτος τὰ βασιλικά Χαραίτζια τὰ χρύλια καὶ τζέπ χουμαγινί. Ἔχει καὶ κατοῦναν, πρῶτον τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐν Εὐαγγέλιον, μίαν φυλλάδα ἔχουσα[α] τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἑορτῆς μίαν λειτουργίαν, ἐν ἀνθολόγιον, μίαν παρακλητικὴν, πεντηκοστάριον, τριώδιον, καὶ πολυέλειον, τρία δρακόντια ἡ δύο θυμιατά, φελόνια μεταξοτά δύο, καὶ ἐν πανίτικον, ἐν ζευγάρι ἐπιμάνικα μεταξοτά, ἅγιον ποτήριον καλαένιον καὶ λαβίδα ἀσιμένια, ἡ ἐπιτραχίλια δύο, ἐν Ἀπόστολον, ἐν Ψαλτήριον, μανουάλιον σιδηρένιον ἡ ἐν, ἐν καστέριον διὰ μέγα ἀγιασμὸν δύο σαντάνια, ἐν κατζί μπρούτζινον. Κατοῦνα τοῦ Κελλεῖου. δύο ἀμπάρια διὰ λεπτόκαρα, ἐν πατηλτήρι διὰ σταφύλια, ἐν καζάνι διὰ ρακὴ πέντε ἡμισι μετρῶν

[V. 1v.] μὲ τὸν λουλάν του καὶ καπάκι του, ἐν γγιούμι πέντε ὁκάδων ἡ νεροῦ, δύο μπακράτζια δέκα τεσσάρων ὁκάδων νεροῦ, δύο ἡ δικέλια, δύο τζάπες, δύο τζικούρια, δύο βαρέλια μεγάλα, δια κρασί καὶ τέσσαρα μικρά. καὶ πρὸς τούτους δὲ εἰς τὸ γαλατζάνικον ἡ ἐλαιόδενδρα 135. τὸν ἀριθμὸν. τὸ δὲ σύνορον τοῦ Κελλεῖου ἔχει ἡ οὕτως ἀρχίζει ἀπὸ τὸ κάγκελον ὁποῦ πηγαίνει εἰς τὸν ἅγιον ἡ [Ἰωάννην] Θεολόγον καὶ πέρνει τὴν φράχτην, καὶ πηγαίνει εἰς τὴν ριζιμῆαν πέτραν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν κατήφορον τὴν φράχτην τοῦ ἡ λειβαδίου καὶ ἀπὸ πέραν τὴν φράχτην τοῦ λειβαδίου τὸν ἀνήφορον, ἡ καὶ πέρνει τὴν φράχτην τοῦ λεπτοκαρόνος, καὶ πηγαίνει εἰς τὸ σύλνορον τῆς μολυβοκλησίας. καὶ ἀπὸ τὸ σύνορον πέρνει τὴν φράχτην ἡ καὶ πηγαίνει εἰς τὸ κάγκελον, καὶ ἀπὸ τὸ κάγκελον πάλιν πέρνει ἡ τὴν ἰδίαν φράχτην ἴσια τὸν κατήφορον εἰς τὰ Δύο Νερά, καὶ ἀπὸ ἡ τὰ Δύο Νερά ἀντίπερα πέρνει τὴν φράχτην καὶ πηγαίνει εἰς τὸ κάγκελον ἐνῷ καὶ ἀρχίσαμεν. εἰς ἀσφάλειαν τοῖνυν αὐτῶν κ(αὶ) εἰς ἡ ἐνδειξιν τῶν μεταγενεστέρων ἡμῶν ἀδελφῶν δεδώκαμεν αὐτοῖς ἡ τὸ παρὸν ἐσφράγιστον γράμμα τῇ σφραγίδι τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν ἡ Μοναστηρίου, καὶ ὑπογεγραμμένοι ταῖς ἰδίαις χερσίν.

Οἱ Ἐπίτροποι τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς τοῦ Χιλανδαρίου ἡ Συνέσιος καὶ Ἰωακεῖμ Προηγούμενοι. ἡ Ἡσαΐας Ἀρχιμανδρίτης, Γεδεὼν Προηγούμενος, Ἀθανάσιος Προηγούμενος τοῦ Χιλανδαρίου, Εὐθύμιος Προηγούμενος Ναθαναὴλ Ἱερομόναχος.

Παρατηρήσεις – Σχόλια

Εἰς τὸ κάγκελον: Στὰ ἔγγραφα ἀναφέρεται «κάγκελλο τοῦ Τιμίου Προδρόμου» καὶ «κάγκελλο τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ» (Γιὰ τὸ κελλίον τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ βλ. Ἀναστασιάδης 2002, ἀριθ. 111, ὑποσῆμ. 1).

Εἰς τὰ δύο νερά: Στὰ ἔγγραφα ἀναφέρεται τόπος «ὅπου διαμοιράζονται τὰ νερά».

Γιὰ τὴν «Ριζιμαία πέτρα» βλ. Pavlikianov Cyril 2008, 131-132.

Οἱ προηγούμενοι Συνέσιος Εὐθύμιος καὶ Ἰωακεῖμ διετέλεσαν Πρωτεπιστάτες, ὁ μὲν πρῶτος κατὰ τὸ χιλανδαρινὸ Ἐπιστασιακὸ ἔτος 1821-1822, ὁ δεύτερος κατὰ τὸ ἔτος 1833-1834 καὶ ὁ τρίτος κατὰ τὸ ἔτος 1838-1839 (βλ. τὸν κατάλογο στό: Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1962, 208 κ.ε.). Ὁ δὲ ἀρχιμανδρίτης Ἡσαΐας θὰ πρέπει νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸν Πρωτεπιστάτη τῶν ἐτῶν 1806-1807 καὶ 1811-1812, ἀλλὰ καὶ προεστῶτα-ἐπίτροπο τοῦ Ἁγίου Ὁρους στὴν Θεσσαλονίκη κατὰ τὴν οἰκονομικὴ ἐκκαθάριση τοῦ Χ. Μπαλάνου (1810-1811) (Ἀλέξανδρος Λαυριώτης 1963, 131-132). Ὁ τελευταῖος μαρτυρεῖται σὲ ἱκανὰ ἔγγραφα τῆς Κοινότητος (βλ. Πετρακάκος 1915, 176). Σῶζεται ἐπίσης γράμμα τοῦ ἐν λόγῳ ἀρχιμανδρίτη πρὸς τὴν Μεγάλῃ Σύναξιν τοῦ ἔτους 1832 σωζόμενο σὲ κώδικα τοῦ Πρωτάτου (Γάσπαρης 1991, Κῶδ. 6, ἀριθ. 69).

Εικ. 1. Κελλίο τοῦ Μαρουδᾶ. Αὐλεις ἡδὺς.

Εικ. 2. Κελλίο Μαρουδᾶ. Ἰ.Ν. Γενεσίου Θεοτόκου. Ἐπιγραφὴ ὀπισθεν τοῦ ἐπιστυλίου

Εικ. 3. Κελλίο Μαρουδᾶ. Εικόνα με τοὺς ἁγίους Πέτρο Ἀθωνίτη, Νικόλαο, καὶ Ὀνούφριο.

Εικ. 4. Παλαιὰ εἴσοδος κελλίου Μαρουδᾶ. Κτιτορικὴ τοιχογραφία καὶ ἐπιγραφή.

Εικ. 5. Κελλίο Μαρουδά. Εικόνα με την Παναγία ἑνθρονη.

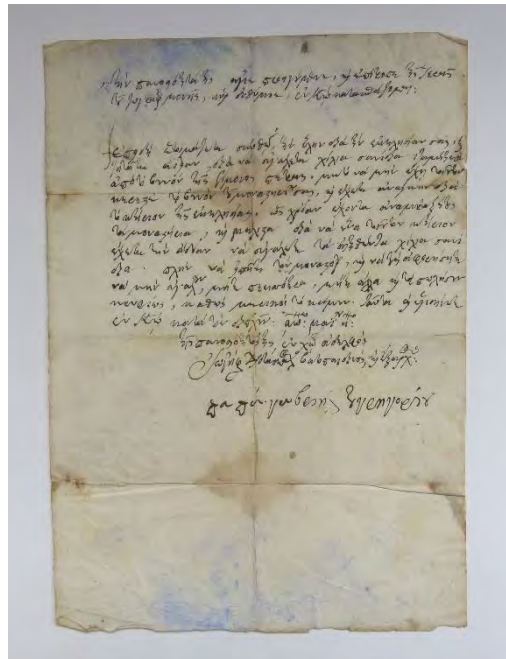
Εικ. 6. Κελλίο Μαρουδά. Ἐπιγραφή ἐξωθεν τοῦ ἐλαιοτριβείου.

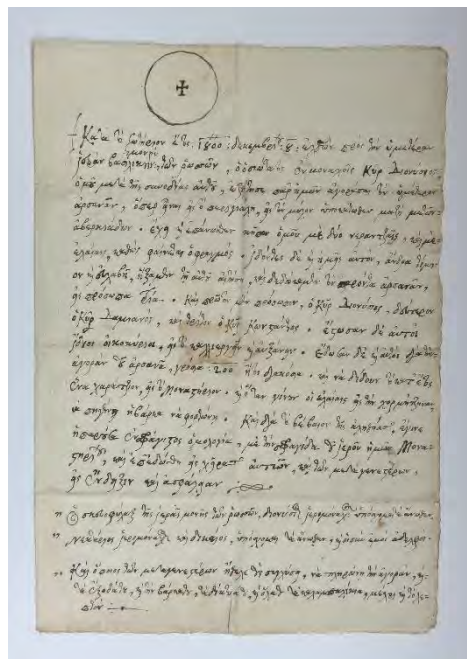
Εικ. 7. Διοριστήριο έγγραφο Ί.Μ. Χιλανδαρίου

Εικ. 8. Έπιστολή Σάββα Χιλανδαρινού

Εικ. 9. Ἐπιστολὴ Ἰωσήφ Διδασκάλου Βατοπαιδινοῦ.

Εικ. 10. Ὁμολόγο ἀγορᾶς τοῦ ἄρσανά τῆς μονῆς τῶν Ρώσων [Παλαιομονάστηρο].

Βιβλιογραφία

Αλέξανδρος (Λαζαρίδης), Λαυριώτης γέρων (1957): *Ὁδηγὸς Ἀγίου Ὄρους Ἄθω*, Ἀθήναι.

- (1962): *Ἄθως. Αγῶνες καὶ θυσίαι, 1850-1855. Ἐγγραφα Μακεδονικῆς Ἐπαναστάσεως*, Ἀθήναι.

- (1963): Τὸ Ἅγιον Ὄρος μετὰ τὴν Ὀθωμανικὴν κατάκτησιν, *ΕΕΒΣ* 32, 113-261.

- (1966): *Ἐγγραφα Ἀγίου Ὄρους τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, 1821-1832*, Ἀθήναι.

Ἀναστασιάδης, Βασίλειος Ἰ. (2002): *Ἀρχεῖον τῆς Ἱ. Μ. Χιλανδαρίου. Ἐπιτομὲς μεταβυζαντινῶν ἐγγράφων*, [Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν, Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν, Ἀθωνικὰ Σύμμεικτα 9], Ἀθήνα.

Βασδραβέλλης, Ἰωάννης Κ. (1965): Φιρμάνιον διακανονισμοῦ φορολογικῶν θεμάτων προνομίων καὶ ἄλλων τινῶν παρεμφερῶν ζητημάτων τοῦ Ἀγίου Ὄρους, *Μακεδονικά* 6, 256-265.

Βαφειάδης, Κωνσταντῖνος Μ. (2004): Τοιχογραφίες στὶς Καρυὲς τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἀπὸ τὸν 15^ο ἕως τὶς ἀρχὲς τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, *ΔΧΑΕ* 25, 37-56.

Βλάχος, Κοσμᾶς ἱεροδ. (1903): *Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἄθω καὶ αἱ ἐν αὐτῇ μοναὶ πάλαι τε καὶ νῦν*, ἐν Βόλῳ, [Ἀγιορειτικὴ Ἑστία, Ἀθωνικὰ Ἀνάλεκτα 2, Θεσσαλονίκη 2005].

Γαβριήλ, Σταυρονικητιανός (1928): *Ἡ Ἐπιστάσις τῆς ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἀγ. Ὄρους Ἄθω καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1783-1928 χρηματίσαντες ἐπιστάται*, Ἅγιον Ὄρος.

Γάσπαρης, Χαράλαμπος (1991): *Ἀρχεῖο Πρωτάτου. Ἐπιτομὲς μεταβυζαντινῶν ἐγγράφων*, [Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν, Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν, Ἀθωνικὰ Σύμμεικτα 2], Ἀθήνα.

Γεδεών, Μανουὴλ Ἰ. (1885): *Ὁ Ἄθως. Ἀναμνήσεις - Ἐγγραφα - Σημειώσεις*, ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Δανιήλ, μον. ἀγιογράφου (1927): *Ἱστορικὴ μελέτη περὶ τῆς ἀναφύσεως διαφορᾶς ἐν τῇ κατ' Ἄθω ἱερᾷ μονῇ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος*, ἐν Πάτραις.

Δελικάνης, Καλλίνικος ἀρχιμαν. (1902): *Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεποφυλακίου σωζομένων ἐπισήμων ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἄθῳ μονῶν (1630-1863)*, ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Κουρίλας Εὐλόγιος Λαυριώτης (1929): *Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ - Ἀθωνῖται*, τόμ. Α' Θεσσαλονίκη.

Κτενᾶς, Χριστοφόρος ἀρχιμαν. (1935): *Ἄπαντα τὰ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἱερὰ καθιδρύματα εἰς 726 ἐν ὧν ἀνερχόμενα καὶ αἱ πρὸς τὸ δοῦλον ἔθνος ὑπηρεσίαι αὐτῶν*, ἐν Ἀθήναις.

Μαμαλάκης, Ἰωάννης Π. (1971): *Τὸ Ἅγιον Ὄρος (Ἄθως) διὰ μέσου τῶν αἰώνων*, Θεσσαλονίκη.

Μαρινέσκου, Φλορίν (2001): *Ρουμανικὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Ἀρχεῖο Πρωτάτου*, [Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν Ἐθνικοῦ Ἰδρυμάτος Ἑρευνῶν 76], Ἀθήνα.

Μεταξάκης, Μελέτιος μητρ. (1913): *Τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ ῥώσικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ*, ἐν Ἀθήναις.

Μουζάκης, Δημήτριος (2012): Τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία στὸ Ἑλληνικὸ Βασίλειο: ἡ θεσμικὴ ὀργάνωσις, *Τὸ Ἅγιον Ὄρος στὰ χρόνια τῆς Ἀπελευθέρωσης. Ἀφιέρωμα στὴν Ἑκατονταετηρίδα τῆς Ἀπελευθέρωσης, 2/15 Νοεμβρίου 1912*, Θεσσαλονίκη.

Μυλωνᾶς, Παναγιώτης (ἐπιμ.) (2009): *Μπάρσκι Γκρηγκόροβιτς Βασίλι, Τὰ ταξίδια του στὸ Ἅγιον Ὄρος, 1725-1726, 1744-1745*, [Ἀγιορειτικὴ Ἑστία], Θεσσαλονίκη.

Μπονόβας, Νικόλαος Μ. (2009): *Όψιμη μεταβυζαντινή ζωγραφική στο Άγιον Όρος. Τò ἐργαστήριο τῶν Καρπενησιωτῶν ζωγράφων (1773-1890)*, (Ανέκδοτη Διδακτορική διατριβή, Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη.

Νιχωρίτης Κ. (2013): *Οἱ ἐπιδράσεις τῆς πνευματικῆς παράδοσης τοῦ Ἀγίου Ὁρους στὸν βίο καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Σλάβων*, Θεσσαλονίκη.

Παπαχρυσάνθου, Διονυσία (1992): *Ὁ Ἀθωνικὸς μοναχισμὸς. Ἀρχές καὶ ὀργάνωση* [MIET], Ἀθήνα.

- (1999): *Ἡ διοίκηση τοῦ Ἀγίου Ὁρους (1600-1927)*, [Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν, Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Ἀθωνικὰ Σύμμεικτα 6], Ἀθήνα.

Πατάπιος, μον. Καυσοκαλυβίτης (2010): *Ὅσιος Παρθένιος ὁ Σκοῦρτος, ὁ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων. Ὁ βίος καὶ τὸ ζωγραφικὸ του ἔργο*, Ἀθήνα.

Παπαδημητρίου-Δούκας, Νικόλαος Δ. (2000): Συμβολὴ στὴν ἔρευνα τῶν θεσμῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους (ἀρχές 17ου - ἀρχές 20^{ου} αἰ.), *Θεολογία* 71/2, 561-663

Παυλικιάνωφ, Κύριλλος (2002): *Σλάβοι μοναχοὶ στὸ Ἅγιον Όρος ἀπὸ τὸν Ι΄ ὡς τὸν ΙΖ΄ αἰώνα*, Θεσσαλονίκη.

Πετρακάκος, Δημήτριος Ἀ. (1915): *Νέαι πηγὰι τῶν θεσμῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους*, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ [Ἀγιορειτικὴ Ἑστία, Ἀθωνικὰ Ἀνάλεκτα 4, Θεσσαλονίκη 2011].

- (1925): *Τὸ μοναχικὸν πολίτευμα τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἄθω*, Ἀθήναι.

Πολυβίου, Μιλτιάδης Δ. (2014): Ὁ σκευοφύλαξ Φιλόθεος ὁ ἐκ Μουντανειῶν καὶ ἄλλοι Μουδανιώτες μοναχοὶ τῆς μονῆς Βατοπεδίου, *Ἀθωνικὰ Τετράδια* 1, 35-43.

Σιδηρόπουλος, Δημήτριος (2003): Ὁ ἀρσανᾶς τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίου Παντελεήμονος, *Ἅγιον Όρος καὶ Θάλασσα. Παραπλέοντας τὸν Ἄθω*, [Κέντρο Διαφύλαξης Ἀγιορειτικῆς Κληρονομιάς], Θεσσαλονίκη, 74-76.

Σμυρνάκης, Γεράσιμος ἱερομόν. (1903): *Τὸ Ἅγιον Όρος*, ἐν Ἀθήναις (= ἀνατ. με πρόλογο καὶ εὐρετήριο, Καρυὲς Ἀγίου Ὁρους 2005).

Ταχιάς, Ἀντώνιος-Αἰμίλιος Ν. (2001): Ἕνα ἀγιορειτικὸ Μοναστήρι πού χάθηκε: ἡ παλαιὰ Μονὴ Ρωσικοῦ, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Βασίλειος Γρηγόροβιτς-Μπάρσκυ, *Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ Σωτήρη Κίσσα*, [Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Σλαβικῶν Μελετῶν], Θεσσαλονίκη [= ἀνατύπωση στό: Ὁ ἴδιος, Βυζάντιο, Σλάβοι, Ἅγιον Όρος, Θεσσαλονίκη 2006].

Τουτός, Νικόλαος, Φουστέρης, Γεώργιος (2010): *Εὐρετήριον τῆς μνημειακῆς ζωγραφικῆς τοῦ Ἀγίου Ὁρους, 10^{ος} – 17^{ος} αἰῶνας*, [Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Κέντρο Ἑρευνας τῆς Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Τέχνης], Ἀθήναι.

Τσιοράν, Γεώργιος (1938): *Σχέσεις τῶν ρουμανικῶν χωρῶν μετὰ τοῦ Ἄθω καὶ δὴ τῶν μονῶν Κουτλουμουσίου, Λαύρας, Δοχειαρίου καὶ Ἀγίου Παντελεήμονος ἢ τῶν Ρώσων*, [Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philologie 25], Athen.

Χρυσοχοΐδης, Κρίτων (1997): Παραδόσεις καὶ πραγματικότητες στὸ Ἅγιον Όρος στὰ τέλη τοῦ ΙΕ΄ καὶ στὶς ἀρχές τοῦ ΙΣΤ΄ αἰώνα, *Ὁ Ἄθως στοὺς 14ο-16ο αἰῶνες. Τὸ Ἅγιον Όρος ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν στὴν ὀθωμανικὴ πραγματικότητα, 14^{ος}-16^{ος} αἰῶνες. Ἀναθεωρημένες ἀνακοινώσεις Ἡμερίδας στὸ Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν 17 Ὀκτωβρίου 1995* [Ἀθωνικὰ Σύμμεικτα 4], Ἀθήνα, 99-147.

- (1997Α): Πατριαρχικὸ γράμμα τοῦ Καλλινίκου Δ΄, *Θησαυροὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους*, (Κατάλογος ἐκθέσεως), Θεσσαλονίκη, ἀριθ. 13.58.

- (1997Β): Πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ, διαιτητήριον καὶ ἀποφαντικὸν γράμμα τοῦ Σωφρονίου Γ΄, *Θησαυροὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους*, (Κατάλογος ἐκθέσεως), Θεσσαλονίκη, ἀριθ. 13.62.

- (1999): Τὸ "Ἄξιον Ἑστίν". Ἱστορία, λατρεία, στό: Χρυσοχοϊδῆς Κρίτων, Ταβλάκης Ἰωάννης, Οἰκονομάκη-Παπαδοπούλου Γιώτα, *Τὸ "Ἄξιον Ἑστίν", Παναγία ἡ Καρυώτισσα. Ἡ ἐφέστια εἰκόνα τοῦ Πρωτάτου. Ἱστορία – Λατρεία – Τέχνη*, Ἱερὰ Κοινότης Ἁγίου Ὁρους Ἄθω, Ἅγιον Ὅρος 1999, 7-17.

- (2000): Πρωτάτο, τὸ κέντρο τοῦ ἁθωνικοῦ μοναχισμοῦ, στό: Ι. Κ. Ἁγίου Ὁρους Ἄθω, *Κεμῖλια Πρωτάτου*, τόμ. Α', Ἅγιον Ὅρος, 19-41.

- (2004): Τὰ κελλιά τῶν Καρυῶν, Ἅγιον Ὅρος. *Τὰ κελλιά τῶν Καρυῶν. Ἡμερολόγιο 2004*, (Ἀγιορειτικὴ Ἑστία), Θεσσαλονίκη, 1-20.

Ђурић, Срђан (1998): Иконе од XII до XVII века, στό: Суботић (ἐπιμ.), 279, 292.

Живојиновић, Мирјана (1972): *Светогорске келије и пургоби у средњем веку*, [Бизантолошки Институт. Српске Академије наука уметности. Посебна издања књига 13], Београд.

- (1998): *Историја Хиландара. I. Од оснивања манастира 1998 од 1335 године*, Београд.

Синдик, Душан И. (1998): Средњовековна Акта у манастиру Хиландару, *Хиландарски Зборник* 10, 9-132.

Суботић, Гојко (ἐπιμ.) (1998): *Манастир Хиландар*, [Српска Академија Наука и Уметности], Београд.

- (2004): Натпис у Моливоклисији, *ZRBI* 41, 507-521.

Суботић, Гојко, Миљковић, Бојан, Дудић, Никола (2019): *Натписи манастира Хиландара*, [Српска Академија Наука и Уметности], том први XIV-XVII век, Београд.

Тодић, Бранислав (2015): Повеље цара Алексија манастиру Хиландару и стари српски писци, Прилози за Књижевност, Језик, *Историју и Фолклор*, књига LXXXI, 2-16.

Actes de l'Athos V. Actes de Chilandar, ἐπιμ. P. Louis Petit, B. Korablev, [Византійскій Временникъ XVII], St. Petersburg 1911 [= Amsterdam 1975].

Archives de l'Athos XII, Actes de Saint-Pantéléémon, ἐπιμ. P. Lemerle, Paris 1982.

Bogdanović, Dimitrije., Djurić, Vojislav J., Medaković, Dejan (1978): *Chilandar*, [Jugoslovenska revija], Belgrade.

Byzantine monastic foundation documents. A complete translation of the surviving Founder's Typika and Testaments, ἐπιμ. John Philip Thomas, Angela Constantinides Hero, [Dumbarton Oaks Studies 35], vol. 1, Washington D.C., 2000.

Janin, Raymond (1964): Le monachisme byzantine au moyen âge. Commende et Typica (Xe-XIVe siècle), *RÉB* 22, 5-44.

Meyer, Philipp (1894): *Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster*, Leipzig.

Năsturel, Petre Ș. (1945): Scarlat Calimachi et le monastère de St. Pantéléimon, *Balcania* VIII, 183-186.

- (1986): *Le mont Athos et les Roumains. Recherches sur leurs relations du milieu du XIVe siècle à 1654*, [OrChrAn 227], Roma.

Pavlikianov, Cyril (2008): *The Athonite monastery of Vatopedi from 1462 to 1707*, [Университетска Издателство "Св. Климент Охридски", Университетска Библиотека 481], Sofia.

Theocharides, Ploutarchos (2015): The Old Monastery of Saint Panteleemon on Mount Athos (*Paliomonastiro*), once *Of the Thessalonian* (Tou Thessalonikeos), *Περίβολος, Mélanges offerts à Mirjana Živojinović* [Vizantološki Institut. Srpske Akademije Nauka i Umetnosti, Posebna Izdanja 44/ 1 – Zadružbina Svetog Manastira Chilandara] vol. I, Belgrade 2015, 83-90.

**КЕЛИЈА ПОСВЕЋЕНА РОЂЕЊУ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ “МАРУДА”
НА СВЕТОЈ ГОРИ, XVII – XIX VЕКА**

У Кареји, на Светој Гори, налази се келија посвећена Рођењу Пресвете Богородице, познатија као Маруда, која од свог оснивања (крај XVI, почетак XVII века) припада манастиру Хиландару. Без обзира на дуг временски период постојања, келија није помињана у научним радовима, нити су о њој писане засебне студије. Међутим, проучавање докумената и натписа који су сачувани, омогућило је аутору да направи дијаграм историјског развоја овог сакралног објекта. Треба напоменути да информације везане за келију Маруда не документују само живот и рад стараца који су у њој обитовали, већ и аспекте живота светогорских отаца као и догађања на Светој Гори, нарочито од средине XVIII века па надаље.

Келија Маруда, као и њена црква, обновљене су од стране хиландарског игумана Виктора између 1652. и 1654. године, под надзором и уз помоћ тадашњег старца Силуана (Συλοῦμ). Ова чињеница представља сведочанство о важности келије за хиландарско братство током XVII века. Информације о догађањима у наредних сто година нажалост нису сачуване. Године 1746. у време старца Григорија, братство келије чине четири члана. Челници манастира Хиландара 1781. године постављају јеромонаха Калиника на место надзорника келије, ради контроле незаконите сече шуме. Калиник, првобитно келиот у Капсали, настањује се у келији Маруда, заједно са јеромонахом Рафаилом и монасима Дамаскином и Дионисијем. Како се наводи у ктиторском натпису изнад старог улаза, године 1796. старац Калиник обнавља келију и нешто касније управу предаје млађем Дионисију. Ново братство, које чине монаси Дамјан и Константин, показало се као веома активно и учинковито. У документу из 1800. године (сл. 4) наводи се да су келиоти Маруде купили пристаниште (арсану) Руског манастира [= Палеомонастиро]. После 1810. управу над келијом преузима старац Дамјан, кога 1830/1. године наслеђује старац Константин. У једном другом документу наводи се да је старац Константин захтевао куповину келије од манастира Хиландара 1836. године. Ова „нелогичност“ се по нашем мишљењу односи на присутност двојице нових келиота, Герасима и Константина II, што наводи на закључак да је 1836. братство имало другачији сатав од онога из 1831. године. Пар деценија касније, 1859. године, Константин II преузима управу над келијом. Нажалост, лишени смо информација о раду овог старца с краја XIX века, између осталог и зато што је историја Свете Горе из друге половине овог столећа веома мало позната.

Као што је познато, проучавање манастирских архива везано за овај период налази се тек на почетку. Међутим, сигурно је да би наставак истраживања и проналазак нових докумената везаних за келију Маруда (можда у манастиру Хиландару или у Протатону) могао да пружи много у погледу докумената везаних за оснивање и развој келије. Са друге стране, такав подухват сигурно би допринео и проучавању атонске заједнице, а нарочито Кареје.